

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-то ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 56

София, сбота 17 мартъ

1928 г.

58. заседание

Петък, 16 мартъ 1928 година.

(Открито отъ подпредседателя А. Христовъ въ 10 ч. 45 м.)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Има нужното число народни представители. Обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следните народни представители: Хафузъ Садъкъ Алиевъ, Хюснинъ х. Галибовъ, Кимонъ Георгиевъ, Мехмедали Герзай, Стою Джуджевъ, Владимиръ Димитровъ, Георги Драгневъ, Георги Желъжковъ, Величко Козинчки, Кръстю Марковъ, Димитъръ Нейковъ, Стоянъ Омарчевски, Георги Семерджиевъ, д-ръ Константинъ Станишевъ, Стефанъ Стефановъ)

Съобщавамъ, че бюрото на Събранието е разрешило отпущъ на следните народни представители:

На г. Славейко Клисурски — 2 дни;

На г. Таско Стоилковъ — 2 дни;

На г. Стойчо Георгиевъ — 1 день и

На г. Димитъръ Бъровъ — 1 день.

Съобщавамъ, че отъ Министерството на земедѣлнето и държавните имоти е постъпилъ законопроектъ за извънреденъ (свръхсметенъ) кредитъ отъ 5.000.000 л. за организиране и водене на борбата съ раничния бръмбаръ. (Вж. прил. Т. I, № 71)

Пристъпваме къмъ дневния редъ.

Първата точка е продължение разискванията по интерпелациитъ на народните представители Илия Георгиевъ и Никола Андреевъ и Стоянъ Омарчевски и по питаннята на народните представители К. Пастуховъ и К. Томовъ по отпущането на държавенъ заемъ.

Има думата г. министърътъ на финансите.

Министъръ В. Молловъ: Г. г. народни представители! Вчера азъ имахъ възможность да се занимамъ съ формалната, чисто парламентарната страна на повдигнатитъ отъ интерпелацията и питаннята по заема въпроси. Днесъ азъ мисля да спра вашето внимание върху известни въпроси, които се отнасятъ до смѣството на тази интерпелация.

Считамъ, че народното представителство преди всичко ще желас да бѣде потвърдено въ убеждението, че правителството, правейки усилия за добиване възможность да сключи единъ заемъ, е действувало при условия на бюджетно, финансово и девизно положение, които сѣ му дали пълното основание да постѣпва по този именно начинъ.

Първиятъ въпросъ е: имаме ли нужда отъ заемъ? Защото има още тукъ-таме въ нашия печатъ известни мнения, които биха могли да се групиратъ като мнения, които отхвърлятъ въобще необходимостта отъ единъ заемъ. Като че ли такива мнения сѣ били изказвани отчасти и въ тази срѣда, безъ подробна мотивировка, и като че ли още и назапредъ може да има съмнение по този въпросъ.

Нуждитъ отъ единъ заемъ за България сѣ съзнати отъ управлението не отъ вчера. Азъ не вѣрвамъ българскиятъ народъ, даже въ отдалеченитъ заселища, въ днешния день

да не вижда, да не чувствува, да не е убеденъ, че България има нужда отъ заемъ.

Д. Гичевъ (з. в): Съ вашето управление и при заемъ България ще фазира.

Отъ сговориститъ: Мълчи бе!

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Г. Гичевъ! Предупреждавамъ Ви, че трѣбва да назите редъ. Вие и вчера така прекъсвахте.

С. Савовъ (д. сг): Той не представлява селянитъ; той е избранъ отъ Пловдивъ. (Глъчка)

Министъръ В. Молловъ: Азъ бѣхъ членъ на Народното събрание въ времето, когато тѣ (Сочи земедѣлцитъ) правѣха опити да сключватъ вътрешни заеми, защото, ако биха потърсили външни, щѣха да се върнатъ господата по начинъ, но който се връщатъ знаете кои . . .

Д. Гичевъ (з. в): По който се върнахте и вие.

Отъ сговориститъ: Мълчи бе! (Глъчка)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Моля, г. Гичевъ!

Министъръ В. Молловъ: Азъ моля председателството да ми даде възможность да говоря, като укротн негова милость. (Сочи Д. Гичевъ)

Председателствуващъ А. Христовъ: Г. Гичевъ! Предупреждавамъ Ви, че, ако си позволите и втори пътъ да прекъснете г. министра, ще искамъ да Ви се наложи наказание. Не бива на всѣка дума да прекъсвате г. министра.

П. Гаговъ (д. сг): Ще направимъ предложение да се изключи.

П. Бръшляновъ (д. сг): Ако още веднѣжъ прекъсне г. министра, ще направимъ предложение да бѣде изхвърленъ. Провокаторъ! (Възражения отъ земедѣлцитъ)

П. Гаговъ (д. сг): (Къмъ Д. Гичевъ) Ти ще мълчишъ! Болшевикско орѣдие!

Д. Гичевъ (з. в): Нали имате единъ финансовъ министъръ, който се хвали, че знае много, че е голѣмъ парламентаренъ ораторъ? Той нѣма защо да се бои отъ апо-строфитъ на оппозицията.

П. Гаговъ (д. сг): Ти си много малкъ да знаешъ всички тия работи!

К. Куневъ (д. сг): (Къмъ Д. Гичевъ) Ако не стоите мирно, ще Ви изключимъ.

Министъръ В. Молловъ: Г. г. народни представители! Нуждитъ отъ единъ заемъ за България сж признати много отъ главна и тѣ сж преди всичко отъ бюджетенъ характеръ. Нѣма защо да ви изтъквамъ подробности, но ще ви кажа, че, почвайки отъ 1917 г. насамъ, нашитѣ бюджети сж се приключвали съ дефицити. За удовлетворение на господата отъ този край (Сочи лѣвницата), ще съобща следнитѣ цифри. Дефицититѣ, съ които сж приключвани бюджетитѣ, сж вървели така: за 1919/1920 г. — 620 милиона лева; за 1920/1921 г. — 627 милиона лева; 1921/1922 г. — 188 милиона лева; 1922/1923 г. — 514 милиона лева. Това е то.

Отъ лѣвницата: Карайте още. Четете по-нататъкъ.

Д. Гичевъ (з. в): Дефицитътъ при управлението на Сг-вора с 2 милиарда лева.

Н. Стамболиевъ (з. в): Кажете вашитѣ дефицити.

Министъръ В. Молловъ. Ще ги кажа. За 1923/1924 г. — 63 милиона лева.

Ц. Табаковъ (зап): Не е истина.

Министъръ В. Молловъ: За 1924/1925 г. — 115 милиона лева; счетоводенъ дефицитъ за 1924/1925 г. — единъ милиардъ и 112 милиона лева.

Отъ земледѣлцитѣ: А-а-а!

Министъръ В. Молловъ: Да, да, ще ви обясня после.

Отъ земледѣлцитѣ: Ами фондоветѣ издохте.

Министъръ В. Молловъ: За 1925/1926 г. — 748 милиона лева; за 1926/1927 г. — 188 милиона лева, а тази година ние сме въ излишекъ досега. (Смѣхъ отъ земледѣлцитѣ)

Н. Стамболиевъ (з. в): Издохте цѣлия пенсионенъ фондъ. Кѣде сж фондоветѣ ви?

Д. Зографовъ (з. в): Щомъ сте въ излишекъ, защо ще правите заемъ?

Министъръ В. Молловъ: Оформяването на известни ангажменти, оформяването ликвидацията на войната става презъ 1924/1925 г. Дефицитътъ презъ тая година е счетоводенъ дефицитъ, не е реаленъ дефицитъ, защото смѣтките по сумитѣ, платени презъ 1920/1921 г. и 1921/1922 г., сж минати презъ тая година. Това сж разходи, които сж били извършени презъ ваше време (Сочи земледѣлцитѣ). (Разкопѣскания отъ сговориститѣ)

К. Кичевъ (д. сг): Кажете имъ го да го разбератъ. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Министъръ В. Молловъ: Ако къмъ тия дефицити прибавите дефицититѣ презъ 1919/1920 и 1920/1921 г., 620 милиона лева и 627 милиона лева, които правятъ единъ милиардъ и 247 милиона лева, вие ще видите, че въ годинитѣ 1924/1925 и 1925/1926 се дохожда вече до една цифра много крупна. Така щото, трѣбва малко по-скромно да приказвате по тѣзи въпроси.

Нѣкон отъ сговориститѣ: Тѣ не ги разбиратъ. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Д. Дерлипански (з. в): Нека направимъ едно сравнение между бюджетитѣ отъ наше време съ вашитѣ бюджети.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, седнете си на мѣстото, г. Дерлипански, нѣмате думата. (Квесторътъ Стоиленъ Савовъ отива при земледѣлцитѣ)

Х. Баевъ (з. в): Г. председателю! Квесторътъ трѣбва да действа по Ваша заповѣдь, а не на своя глава. Той трѣбва да дойде при насъ, когато Вие го поканите. Той не е полиция. Безъ Ваша заповѣдь той не трѣбва да огива никѣде.

Председателствуващъ А. Христовъ: Г. квесторе! Поканете г. Дерлипански да си седне на мѣстото. Изпълнете дълга си.

С. Сасевъ (д. сг): Не мируватъ.

Н. Стамболиевъ (з. в): Турете ни по-добре намордници, за да не говоримъ! Ние сме избраници на народа, ние сме негови представители въ Парламента и сме длѣжни да приказваме. Ние не сме дошли тукъ за кефъ. (Шумъ верѣдъ земледѣлцитѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

Министъръ В. Молловъ: Азъ моля, г. г. народни представители, да ми дадете възможность да се изкажа. Ако има постоянни прекъсвания, азъ не съмъ въ състояние да говоря. Гласътъ ми е малко отслабналъ отъ вчера и затѣча.

Т. Стоилковъ (д. сг): Ние ще Ви гарантираме свободата, г. министре. Нека се опитатъ да Ви прекъсватъ тия господа! (Сочи земледѣлцитѣ)

Отъ земледѣлцитѣ: А-а-а!

Министъръ В. Молловъ: По всичкитѣ тия въпроси, когато ще бъде внесенъ законопроектътъ за бюджета, азъ ще ви дамъ всички таблици, азъ ще ви дамъ надлежитѣ обяснения по всички цифри, както съмъ ги давалъ и другъ пътъ. Двата бюджета, които съмъ ималъ честта да ви представя досега, и изложенията, които съмъ правилъ предъ Народното събрание въ връзка съ тѣхъ, вървамъ да сж оставили у всички, които сж ме слушали, убеждението, че азъ не съмъ изопачавалъ данни, че азъ не съмъ укривалъ цифри и за тая моя искреность даже по нѣкой пътъ съмъ ималъ неприятности. Азъ считамъ, че народното представителство трѣбва да бѣде напълно уяснено по бюджетното положение и по всички приходни и разходни пера на бюджета. Но това ще дойде.

Второ съображение сж закъснитѣ плащания на съкровището. Презъ бюджетното упражнение 1926/1927 г., особено презъ 1927 г., трѣбваше съ наличнитѣ срѣдства на съкровището да покривамъ старитѣ ангажменти на държавата, закъснитѣ плащания, които се явяватъ вследствие на неоформени ангажменти и други задължения на държавата. Азъ покривъ тия плащания съ наличнитѣ срѣдства на съкровището. Презъ м. мартъ, отъ 16 мартъ до 31 мартъ т. г., азъ имамъ да ликвидирамъ около 100 милиона лева ангажменти по текущия бюджетъ, следъ което азъ ще бѣда напълно ажуръ, ще бѣда, следователно, въ положението всички плащания да ги извършвамъ споредъ издаването на платежитѣ заповѣди. Усилията, направени отъ Финансовото министерство въ течение на тия две бюджетни упражнения, сж голѣми, Взехъ се мѣроприятитѣ отъ Финансовото министерство съ съгласието на Народното събрание за правене на икономии. Този фактъ е достатъченъ да характеризира усилията на правителството въ тая посока. Изплащайки направенитѣ ангажменти, държавата има още ангажменти къмъ различни учреждения, къмъ фондоветѣ, които не сж изплатени. Държавата има задължения къмъ пенсионния фондъ, две годишни вноски, които не фигуриратъ въ бюджета, защото би трѣбвало да бѣдатъ покрити отъ свръхсметния кредитъ по известния указъ за ликвидацията на войната. Това е една цифра доста крупна. Знаете, че по 150 милиона лева помощъ се дава годишно на пенсионния фондъ отъ държавата. Има задължения държавата по различнитѣ решения на арбитражитѣ съдилища. Следъ това заемътъ отъ 250 милиона лева отъ фондоветѣ, който се направилъ отъ държавата за покриване на закъснитѣ плащания; лихвитѣ, които Народното събрание опрости на инвалиди, на бѣжанци и други къмъ Земледѣлската банка по заема, който е билъ сключенъ отъ тѣхъ — 90 милиона лева. Една сума отъ 32 милиона лева държавата дължи на фонда „Обществени осигуровки“ — помощта за две години отъ държавата. Известни суми се дължатъ на мината „Перникъ“ за въглищата, които сж купувани отъ българскитѣ държавни желѣзници, смѣтките по които още не сж уравнени.

Всичко това представлява една група отъ закъснитѣ плащания, които чрезъ обикновенитѣ срѣдства на бюджета не могатъ да бѣдатъ покрити. Но не сж само тѣ. Както азъ съмъ успѣлъ чрезъ икономии, правени презъ 1926/1927 г. и 1927/1928 г., да сведа бюджета къмъ такива размѣри, че

днес да имамъ излишъкъ и се надявамъ при сключването на бюджета да остане излишъкъ, ако бѣха само тия задължения, ние съ обыкновенитѣ бюджетни срѣдства, като употребимъ усилия да направимъ надлежитѣ икономии, бихме могли до дойдемъ до едно сравнително по-търпимо положение, като оставимъ плащанията, които биха могли да бъдатъ отложени и като обърнемъ нашето внимание върху плащанията, които сѫ срочни.

Третото съображение, което следва да бѣде изтъкнато предъ Народното събрание, това сѫ външнитѣ плащания на държавата, въобще камбиалната политика на Българската народна банка. Отъ края на м. декемврий 1923 г. се създаде законътъ за търговията съ чужди платежни срѣдства, прилагайки сѫ голяма строгостъ отъ Българската народна банка, обаче камбиалната политика на банката не е дала и сама по себе си не може да даде онѣзи срѣдства, отъ които има нужда Народната банка. Положението на дефицитъ въ Народната банка е такова, че нейнитѣ ангажменти къмъ нашата външна търговия не могатъ да бъдатъ изплатявани по единъ напълно редовенъ и сигуренъ начинъ. Въ течение на две години ние прибѣгнахме до редъ срѣдства, за да покачимъ нашия износъ. Ви знаете, че намаляхме повечето отъ износнитѣ мита, такси и пр., за да покриваваме износа на нашитѣ произведения; също тъй ние покачихме вноснитѣ мита, за да можемъ да въздействуваме върху много уголѣмения презъ 1925/1926 г. вносъ на чуждестранни произведения. Съ тѣзи мѣрки ние успѣхме да помогнемъ на търговския ни балансъ, който презъ 1927 г. се приключва съ една разлика въ повече отъ около 500 милиона лева. Трѣбва да кажа, че въ последнитѣ два месеци на 1927 г. търговскиятъ балансъ не е активенъ. Това е затуи, защото Българската народна банка е длъжна да изпълнява своето задължение, да дава девизи всѣкому, който докаже съ единъ документъ за поръчка, че има нужда отъ чужди девизи, безъ огледъ на това, дали Народната банка разполага съ подлежащитѣ девизи.

Въ края на 1927 г. платежниятъ балансъ е благоприятенъ, обаче Народната банка чувствуваша голямо стѣснение, чувствуваша известна несигурностъ, и счита, че нейната камбиална политика при това положение я води къмъ сключване на краткосрочни кредити, които не ѝ даватъ онова успокоително положение, което би било създадено, ако тѣзи кредити въ чужди девизи биха могли да бъдатъ дългосрочни.

Това е едно съображение, което въ тоя случай наддължава, защото Народната банка сама има вече нужда отъ една промѣнена политика, отъ едно друго положение на нашитѣ пари, на нашитѣ девизи. Трѣбва да кажа къмъ туй още, че дългътъ на българската държава къмъ Народната банка постепенно намалява отъ вноснитѣ, които прави съкровището — и тѣ сѫ въпрочемъ закъсѣли — отъ печалбитѣ на банката, които се следватъ на държавата, отъ известни други срѣдства, които ти може да получи чрезъ възстановяване на аванситѣ, които ти е давала на други учреждения. Всичко това показва, че Народната банка сама по себе си нѣма възможностъ да изпълнява онай голямъ функция, която трѣбва този нашъ кредитенъ институтъ да изпълнява — да бѣде регулаторъ на нашето народно стопанство, да може съ евтини кредити да даде животелната струя, както на индустрия, така и на търговия, косвено, разбира се, така и на земледѣлие и на занаяти чрезъ другитѣ държавни кредитни институти, които се занимаватъ специално съ тия кредити. Обаче тая животелна струя, която се очаква отъ нашето население, не може да бѣде дадена отъ Българската народна банка, която за поддържането на нашата монета не притежава днесъ надлежния стокъ отъ злато или чужди разполагаеми девизи, а не притежава нония разполагаеми срѣдства, съ които да може да влияе всрѣдъ нашия народъ по начинъ, който би билъ необходимъ, за да съживи замръзалия нашъ индустриаленъ, търговски, занаятчийски и земледѣлски животъ.

Всичко това несъмнено налага търсенето на прѣсни срѣдства, на прѣсни пари, които да възникнатъ главно въ Българската народна банка, които на второ мѣсто, да подпомогнатъ държавата въ закѣсѣлитѣ нейни ангажменти къмъ други предимно държавни учреждения, но които срѣдства ще останатъ пакъ въ страната. Къмъ туй трѣбва да прибавя, че нуждитѣ на държавата сѫ нарастнали, че културното съзнание на нашия народъ е по-високо. Днесъ отъ всѣкъде идатъ искания за по-добри хигиенически условия, за създаването на една по-голяма възможностъ за трансформация на земледѣлското стопанство. Търсятъ се пари за пътища, за желѣзници. Азъ имамъ, напр., единъ списъкъ,

съставенъ по моя инициатива, за нуждитѣ подобрения на съществуващитѣ желѣзнопътни линии въ България. За това ще сѫ необходими максимално 1.584.000.000 л., минимално 1.012.000.000 л. Вие сами пъкъ ще се съгласите, че тия линии, за да станатъ активни, ще трѣбва шосейната мрежа, пътищата до гаритѣ, които даватъ възможностъ на земледѣлското население да изнася своитѣ продукти, като има достѣпъ до по-големитѣ артерии на културата, да бъдатъ въ едно годно състояние. Но и за това се искатъ срѣдства.

Г. г. народни представители! Българската държава е дала тия срѣдства. Българската държава въ последнитѣ години, отъ 9 юний 1923 г. насамъ, е употребила всички свои усилия за тая целъ. Ако азъ ви посочвамъ дефицититѣ за последнитѣ години, азъ ги посочвамъ именно затуй, защото това сѫ дефицити по извънреднитѣ бюджети. Азъ ще ви посоча, напр., цифритѣ, които се отнасятъ до бюджета за финансовата 1925/1926 г. Постъпленията по редовния бюджетъ сѫ 6.364.510.000 л., а разходитѣ — 6.369.000.000 л.; следователно има единъ излишекъ отъ около 54—55 милиона лева. По извънредния бюджетъ за същата финансова година постъпленията сѫ били 43 милиона лева, а разходитѣ — 580 милиона лева, къмъ които трѣбва да бъдатъ прибавени разходитѣ по извънреднитѣ кредити по ликвидация на войната, които възлизатъ на 271 милиона лева или всичко разходи 851 милиона лева. Като се извадятъ приходитѣ отъ разходитѣ, остава единъ дефицитъ по извънредния бюджетъ отъ 808 милиона лева. Ако вие сравните тия бюджети, ще видите, че въ тѣхъ сѫ гласувани разходитѣ за желѣзницитѣ. Ами тия релси, които сега сѫ дали до известна степен възможностъ на нашитѣ желѣзници да функциониратъ по-бързо, сѫ доставени презъ това време. Азъ и досега плащамъ боноветѣ, издадени презъ годинитѣ 1924 и 1925.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: И по-рано, презъ 1921 г. има.

Министъръ В. Молловъ: Да, и отъ по-рано има. Трѣбва да кажа, че всичкитѣ подвиженъ материалъ — поправка на вагони, траверси и други потребни за желѣзницитѣ материали — лежи тукъ. Презъ 3—4 години, презъ 1924/1925 знай, че имаше 2—3 катастрофи по желѣзницитѣ вследствие на туй, че релситѣ бѣха изтъркани до такава степенъ, че не издържаша тежестта на минаващия влакъ и се пукнаха.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: И желѣзницитѣ се движеха съ 35 км. въ часъ.

Министъръ В. Молловъ: И нашитѣ желѣзници се движеха тогава — както подсеца г. министъръ-председателъ — съ 30 км. въ часъ, когато сега се движатъ съ 55 км., а на мѣста стигатъ и 60 км. въ часъ. Това е една работа, извършена съ срѣдствата на държавата.

Пътищата. Системата, която се следваше отъ покойния нашъ другаръ Янко Стояневъ — азъ съмъ длъженъ да кажа това — бѣше: навсѣкъде въ цѣлага страна да се развие енергична деятельность за построяване и поправка на пътища. Доставиха се валяци и други приспособления, които искатъ срѣдства. Това става и презъ следующата 1926/1927 година. Има известни намаления въ тия разходи, защото азъ правя извънчовѣшки, тъй да кажа, усилия за съкращение на разходитѣ.

По редовния бюджетъ презъ 1926/1927 година имаме приходъ 6 милиарда и 234 милиона лева и разходъ — 6 милиарда и 156 милиона лева. По извънредния бюджетъ имаме приходъ 243 милиона и 502 хиляди лева и разходъ — 320 милиона лева; къмъ туй трѣбва да се прибавятъ извънредни разходи по ликвидацията — 314 милиона лева. Всичко извънредни разходи 390 милиона лева презъ 1926/1927 година срещу 851 милиона лева презъ 1925/1926 год. Виждате, има едно намаляние наполовина вече. Но пакъ, като се извадятъ приходитѣ отъ разходитѣ, има около 312 милиона лева въ минусъ презъ 1926/1927 г. Но тѣ сѫ пакъ извънредни разходи, въ голямата си частъ за пътища, съобщения, желѣзници.

Обаче тѣзи срѣдства се изчерпватъ. Ние не можемъ да продължаваме системата, която е установена: съ редовни срѣдства на бюджета, които не достигатъ, да покриваме извънредни разходи, срещу които нѣма извънредни приходи. Икономитѣ сѫ недостатъчни да ни дадатъ възможностъ да покриваме тѣзи грамадни културни нужди.

Ако схванете така положението, г. г. народни представители, вие ще разберете, че българската държава прави граждански усилия в тази област, но нейните вътрешни сръдства се изчерпват местостатни, а пък нуждите са несметани и разходът им за производствени цели.

Д. Гичевъ (з. в): Артъкът това не е така. Има разходи за производствени цели.

Министъръ В. Молловъ: Тръбна, следователно, да се намалят сръдства.

Къмъ туй тръбна да прибави, г-да, че отъ 1923 г. започват покриванята на ония разходи, които държавата бѣ носела по сѣгашното отъ 1922/1923 г.

Д. Гичевъ (з. в): И 1925 г.

Министъръ В. Молловъ: Започна плащането на репарациите, на окупационния дългъ и на другите задължения по договора за миръ; започна плащането на нашите предвоенни дългове; започна изплащането на други ангажменти. Това изисква отъ страна на сѣгашното други условия: увеличаването на разходния бюджетъ по държавните дългове, покриване на тези задължения, които са положени вон дѣе напредъ, вътрѣшнъ насъ, които ние тръбна да изпълняваме. Следователно, по този начинъ и въ туй отношение настъпва изплащането, което неизбежно би могло да се очаква, би тръбвало да се очаква, щомъ като тръбна да изпълняваме тези задължения.

Отъ началото на 1923 г. — първите плащания собствено си презъ м. октомврий по конвенциите, които са сключени и подписани презъ 9 юний — ние тръбване да правимъ първите вноски и до днесъ днесметъ въ едни цифри ние сме изразходвали за такива цели около 3 милиарда и 500 милиона лева. Това са усилия на България, които са оценени отъ всички страни, но които посочватъ, че нашите сръдства не могатъ да бъдатъ неограничени, че нашите задължения ни тежатъ и че, за да можемъ да удовлетворяваме другите културни нужди, несъмнено е, че ще тръбна да потърсимъ други извънредни източници, за да дадемъ възможностъ на нашата държава да поправи своето положение, да можемъ и икономически да въздействуваме върху стагнацията, която съществува въ нашата държава.

Ако ние бихме се поставили другояче и се запитае, можемъ ли безъ заемъ, най-сетне бихме казали, че щомъ имаме заемъ, ще минемъ и безъ заемъ. Но тогава нѣма да удовлетворимъ нито една отъ културните нужди — нѣма да удовлетворимъ нито нуждите на железниците, нито нуждите на пътищата, нито нуждите на земеделското население, нито нуждите на Кооперативната банка, а главно самата Народна банка ще се намѣри въ положението, въ което се намира днесъ като единъ институтъ, който е лишенъ отъ активна възможностъ да въздействува върху нашето стопанство. Ние ще прибегнемъ къмъ по-енергични икономии и съ тѣзи икономии, разбира се, до известна степенъ можемъ да караме. Азъ ще дойда следъ малко върху единъ пунктъ, върху който тръбна да се замислите: дали и при такива икономии вие не бихме се намѣрили въ едно непродължително време въ трагическо положение, и тогава вече, при законѣни постѣпки и действия за намиране на външни сръдства, които да внесемъ тукъ, да бъдемъ зрителни на известни явления отъ икономически характеръ, които биха имали значение на голѣма криза, много по-тежка, отколкото тази, която сме преживяли или още преживяваме днесъ.

Би могло да се каже: заемътъ ще донесе сръдства, но тѣзи сръдства ще се изчерпятъ; заемътъ ще даде възможностъ на индустрията да получи повече кредитъ; това ще окуражи индустрията да внася повече сурови материали, да произвежда повече, търговците да внасятъ повече, и по този начинъ нашиятъ търговски балансъ пакъ нѣма да бѣде така уравновесенъ, както би тръбвало да бѣде. Най-сетне пъкъ може да се каже, всичкото спасение въ края на крайщата е да имаме по-големо производство, а по-малкъ вносъ, разликата да служи за балансиране на нашите отношения къмъ странство, защото други постѣпления, освенъ отъ нашата търговия вносъ и износъ, ние не можемъ да имаме. Ние имаме нашъ заемъ въ странство, нито участие въ такъв заемъ — не сме давали заемъ — нито нашите подданици внасятъ спестяванията си тукъ, освенъ много малкото изселници въ Америка, които сѣга не са отъ такъв характеръ, щото да могатъ да привнесатъ — както става въ Италия — къмъ платежни ба-

лансъ. Би могло да се каже, че естественото реално сръдство е повишането на нашето земледѣние.

Г. г. народни представители! Нашето земледѣние сѣга е въ пълна трансформация. Може да се каже, че отъ известно време насамъ, пакъ отъ 9 юний, ще кажа азъ, въ Министерството на земедѣието има една трескава дейтелностъ. Въ всички клонове на земедѣието, по инициативи на това министерство, се извършва велико опитъ, което е въ състояние да повдигне положението на нашия земедѣлецъ чрезъ подобрене на култури, чрезъ даване на сѣмена, на инструменти и на подобрена сѣмена, пшеница № 16, черничеви градини и т. н. и т. н.

Д. Гичевъ (з. в): Пазарите къде са?

Министъръ В. Молловъ: Всичко това иска сръдства.

Н. Стамболиевъ (з. в): Пазарите къде са?

Министъръ В. Молловъ: Всичко това изисква сръдства.

Н. Стамболиевъ (з. в): Пазари нѣма, това е логично.

Министъръ В. Молловъ: Азъ зная, че нашата дейтелностъ едно време бѣше само да се занимаватъ съ въпроса за метали. Оставете това! (Възражение отъ земедѣлците).

Тези сръдства ние имаме дълбокото съзнание, че не можемъ да ги намѣримъ чрезъ едно увеличение на приходите — т. е. чрезъ увеличение на данъците. Въ това отношение, вървамъ, и вие сте съгласни съ насъ и нѣма да следвате въ бъдеще друга политика, нито пъкъ ще издѣзете предъ народа да казвате, че неговите данъци са малки и че тръбна да се увеличатъ.

Ц. Табаковъ (зан): Напротивъ, ние искаме данъчното време да бѣде намалено.

Министъръ В. Молловъ: Това вие нѣма да го направите, както отъ насъ не можете да очаквате, че ще го направимъ. Данъците нѣма да увеличимъ. Обаче ние имаме нужда отъ много сръдства. И ако това е така, ние тръбна тия сръдства да ги намѣримъ. Ние тръбна да посрѣщнемъ нуждите на нашето земедѣние. Не можемъ да кажемъ: почакайте да засилимъ земедѣлското производство, та тогава ще правимъ постѣпки за заемъ! Това би значело да се движимъ въ единъ омагьосанъ кръгъ, въ единъ *circus-virens*: имаме нужда отъ пари, за да повдигнемъ земедѣието — да повдигнемъ земедѣието, за да можемъ да получимъ повече сръдства. Откъде тръбна да започнемъ? Тръбна да започнемъ отъ сръдствата. Това е ясно; това е най-лесното, това е най-близкото до ума, това е най-възможното, най-правилното, въ всички случаи така се постѣпва.

Н. Стамболиевъ (з. в): Пазари нѣма.

Председателстващъ А. Христовъ: Моля, г. Стамболиевъ! Втори пътъ Ви прави бележка; още една — и ще предложа изключването Ви. Ще имате думата после, ще говорите.

Министъръ В. Молловъ: Така че: този аргументъ ни доведжда до положението, че ние по необходимостъ, по силата на бѣщата, тръбна да прибѣгнемъ къмъ сключване — временно, за известна епоха, за известенъ периодъ — на единъ държавенъ заемъ, извънъ онзи, който сключихме за бѣжанците и който е за една опредѣлена цель.

Д. Гичевъ (з. в): Голѣмо откритие „времененъ заемъ“!

Министъръ В. Молловъ: Веднага, обаче, може да се направи възражението: вие докарайте положението до тамъ, че тръбна да сключите заемъ.

Азъ ви дадохъ цифри, отъ които вие видѣхте откога продължава това положение: то е отъ 1917 г., когато проектирания заемъ не се осъществи; когато ставахъ ликвидацията на известните авари, които имавме въ Германия; когато Българската народна банка остана безъ покритие; когато тя бѣ принудена да изнася злато за брашно, поради страха отъ гладъ въ България; когато повторно тръбваше да дава девизи за вносъ на брашно презъ 1924/1925 г. — когато, следователно, събитията и обстоятелствата на България бѣха такива, че принуждавахъ държавното съкро-

вице да прави известни жертви. Но всичко това, което тогава бѣ направено, се отразява днесъ.

Вие къмъ управлението сега не можете да отпратите този укоръ. Икономитѣ, които азъ правя, сѫ така голѣми, така решителни, така възбуждатъ недоволства въ всички, щото несъмнено е, г-да, че положението на финансовия министъръ става извънредно неприятно. Правитѣ се усиля — и вие ги задете. Тѣзи усилия, които сѫмъ правитѣ и правя, ми дадохъ възможностъ тази година, чрезъ направенитѣ икономии, да бъда ажуръ, да имамъ сега около 60 милиона разлика между прихода и разхода. Азъ въведохъ системата на месечни бюджети, въведохъ системата на контролиране вече отпуснати разходи — система, която възбужда голѣми недоволства, това е истина, която ще гледамъ по всекакъвъ начинъ да замѣня съ друга система на контролъ на приходитѣ и разходитѣ. Виждате, правитѣ се усиля, направени сѫ вече, и тѣ сѫ дали резултати.

Но нуждитѣ сѫ много по-голѣми, културното съзнание е много засилено, българскитѣ народъ живѣе вече друго-яче и не може; следователно, ние да го оставимъ съ убежденieto, че той, вмѣсто да напредва, трѣбва да се връща назадъ.

Обаче когато говоря за икономии, азъ сѫмъ длъженъ веднага да кажа, че ние икономитѣ ги правѣхме главно по вещественитѣ разходи. Вѣрно е, че такива могатъ да бъдатъ направени отъ вещественитѣ разходи, и азъ правя тия икономии чрезъ много голѣми съкращения въ разходването на предвидени кредити. Обаче това не е достатъчно. Въ съзнанието на българското общество съществува убеждение — което нееднократно се изказваше и тукъ — че ние трѣбва да реформираме и нашата администрация, да дойдемъ до една система на съкращение на чиновническия персоналъ, който е голѣмъ. Доскоро се говорѣше, че непременно трѣбва да станатъ тия съкращения. Тѣ ще се състоятъ не само въ заличаване на длѣжности, но ще се изразятъ и въ известни реформи по отношение на нѣкои служби, въ закриване на учреждения.

Д. Дерлипански (з. в): Пазете се само да не намалите стражарскитѣ участъци. (Възражения отъ сговориститѣ)

Г. Петровъ (нац. д): За какви икономии говорите, когато вие купите за себе си като министъръ на финанситѣ единъ автомобилъ за 800 хиляди лева — скѣпцѣтъ оня, който царятъ отказа да купи за двореца, предъ видъ на оскадицата отъ срѣдства? (Възражения отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Прави Ви изобличение, г. Петровъ. Седнете на мѣстото си.

Министъръ В. Молловъ: Когато презъ м. септември заседно съ г. Бурова разпокахме официозно въ Финансовия комитетъ при Обществото на народитѣ по въпроса за икономитѣ въ нашия бюджетъ, азъ бѣхъ запитанъ: „Какво е вашето мнение по числото на чиновницитѣ въ България?“ Азъ това мнение го изложихъ.

Д. Гичевъ (з. в): Решихте да купите нови автомобили на министратѣ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Г. Гичевъ! Прави Ви трети пътъ изобличение.

Д. Гичевъ (з. в): 200 милиона лева харчите годишно за автомобили на министритѣ. (Възражения отъ сговориститѣ и тропане по банцитѣ)

Д. Апостоловъ (д. сг): Г. председателю! Прави предложение, за предизвикателното, провакаторското и безобразно държане на г. Гичева, да бѣде изключенъ за три заседания.

Председателствуващъ А. Христовъ: Съгласно правилника, азъ му направихъ три пъти изобличение. Но понеже продължава да нарушава реда, правя предложение за изключването му за три заседания. (Възражения и тропане по банцитѣ отъ цѣлата дѣвица)

Съгласно правилника, давамъ думата на народния представителъ г. Димитъръ Гичевъ за лично обяснение. (Възражения отъ сговориститѣ)

Б. Димевъ (д. сг): Не искаме да го слушаме.

Председателствуващъ А. Христовъ: Това е по правилника, г-да! Има право на лично обяснение.

И. Анастасовъ (с. д): Абе това не е участѣтъ!

Д. Гичевъ (з. в): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Не само въ тая Камара сѫ сѣ приели изключения на народни представители, но то е било тогава, когато нѣкой народенъ представителъ е оскѣрбявалъ било нѣкого отъ г. г. министритѣ, било нѣкого отъ своитѣ колеги, или когато е прѣчилъ на работата на Народното събрание.

Отъ сговориститѣ: Вие прѣчилте.

Д. Гичевъ (з. в): Но въ този конкретенъ случай, когато уважаемиятъ г. министъръ на финанситѣ . . .

Отъ сговориститѣ: А-а-а!

Д. Гичевъ (з. в): . . . си позволява да не зачита народното представителство и да говори явно невѣрни работи (Възражения отъ сговориститѣ. Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ), ние сме длѣжни да изобличимъ този министъръ. Какъ искате да отнемате правото на тая опозиция да прилуду този министъръ да я зачита, да не я предизвиква и да говори и да излага работитѣ точно такива, каквито сѫ си, (Ржкоплѣскания отъ дѣлицата) Защото, когато се говори за икономии и за съкращение на веществені разходи, ние нѣма да отречемъ, че днесъ въ канцеларитѣ нѣма мастило и копирки, но 200 милиона лева харчите годишно за автомобили на г. г. министритѣ! И само преди 4 дни се е купилъ новъ автомобилъ за 800 хиляди лева! И имате тупето да говорите за икономии.

Ето, противъ тая шизизмъ вие трѣбва да протестирате, а не да наказвате депутатитѣ отъ опозицията, защото искатъ да заставятъ министритѣ да уважаватъ и тая страна (Сочи дѣлицата), да уважаватъ и васъ (Сочи дѣлицата), като ви говорятъ истината. (Ржкоплѣскания отъ дѣлицата. Възражения отъ сговориститѣ)

Отъ сговориститѣ: Доду!

Председателствуващъ А. Христовъ: Конго сѫ за изключването на народния представителъ г. Гичевъ за три заседания, моля, да вдигнатъ ржка. Болшинство. (Протести и тропане по банцитѣ отъ цѣлата дѣвица)

Г. Марковъ (з. в): Позоръ! Фашисти!

Председателствуващъ А. Христовъ: Издѣйте павънъ, г. Гичевъ. Моля г-да квесторитѣ да заставятъ г. Гичевъ да изпусне залата.

Д. Грънчаровъ (з. в): Когато министърътъ говори неистини, вие не му правите бележка.

А. Стояновъ (раб): Нѣмаше болшинство.

Председателствуващъ А. Христовъ: Оспорвате ли вота?

И. Стамболиевъ (з. в): Оспорваме.

А. Стояновъ (раб): Повторете гласуването.

И. Анастасовъ (с. д): Нека се гласува поименно.

И. Миновъ (з. в): Нѣмаше болшинство.

Г. Марковъ (з. в): Да се гласува поименно.

Председателствуващъ А. Христовъ: Г-да! Оспорвате, че имало болшинство?

И. Миновъ (з. в): Нѣмаше болшинство. Не може да се изключва така единъ народенъ представителъ!

Г. Марковъ (з. в): Нека се гласува поименно.

Министъръ-председателъ А. Липчевъ: Г. Марковъ! Азъ не ви чувамъ. Елате по-наблизо да чуя какво искате да кажете.

Г. Марковъ (з. в): Г. г. народни представители! Имате единъ обикновенъ случай, Г. Гичевъ досега не е пресичалъ, а и вие не сте се спирали нѣкога да пресичате наши оратори. Г. Гичевъ никого не е обидилъ. Сега, когато Парламентътъ е изправенъ предъ единъ важенъ въпросъ, вие

искате изключването на един депутат, или излизането на една група, която не може да намери тал мърка за справедлива и правилна. Азъ моля да се прозърят вота и то като стане поименно гласуване.

П. Миновъ (з. в): Като се говорят неистини, ще има и прекъсвания.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министър-председателъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Г. Марковъ констатира единъ фактъ, че въ това Народно събрание не само никой не е билъ изключенъ, но даже никому не е отнета възможността да се изкаже обикновено въ повече време, отколкото е предвидено по правилника. И това е фактъ.

Г. Марковъ (з. в): Фактъ е. Другиятъ фактъ?

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Пардонъ! — Азъ съ най-големо внимание съмъ следилъ, щото народните представители, особено г-дата отъ опозицията, да си кажатъ каквото иматъ. Е добре, г. Гичевъ, вмѣсто да постъпни по реда — не знамъ сега въ какво настроение е, ще ме извини, следобѣдно; . . .

Отъ сговориститѣ: Пиянъ. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ не знамъ въ какво настроение е, нѣма да откажете, обаче, че г. Гичевъ не постъпва правилно. Той на всѣка дума на г. министра на финанситѣ . . . нека не кажа какво прави. Той не възражава, той само вдига шумъ.

Азъ ще си позволя да отправя една молба както къмъ председателството, така и къмъ болшинството — ако, разбира се, и срещната страна разбере, че въ интересъ на всички ни, особено въ интересъ на опозицията, е да се изслушаме. Нали така?

Отъ лѣвицата: Така е.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Добре. Тогава нека г. Гичевъ да стои мирно и спокойно. Ще ви дойде редъ да си кажете думата.

Министъръ В. Молловъ: Но г. Гичевъ трѣбва да иска извинение.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Моля. Ви се. Ще дойда до другото.

Г. Гичевъ ще си каже каквото има да си каже, но той нѣма защо при всѣка дума да спѣва оратора, въ особености г. министра на финанситѣ.

Д-ръ Н. Чирпанлиевъ (д. сг): Той си държи рѣцетѣ въ джобовѣтъ, като пѣждаринъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Моля, г-да, бждете спокойни. Азъ правя честъ на българския Парламентъ, а не на г. Гичева. (Рѣжкоплискания отъ сговориститѣ)

Н. Петковъ (зан): Вижте какви обиди се казватъ отъ тамъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: И тъй, сега г. Гичевъ ще се съгласи, че току-така на лека рѣчка е хвърлилъ обвинения, казалъ е, че г. министърътъ на финанситѣ лъже.

Г. Марковъ (з. в): Не е казалъ това.

Д. Гичевъ (з. в): Не!

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Гичевъ казва, че не е говорилъ това. Прието. При тия условия и при надеждата ми, че всички ще се държимъ по-прилично, за да се изслушаме, както трѣбва, азъ моля взетото решение да не се изпълнява — правя това предложение — толкова повече, че се оспорва вота и да продължимъ заседанието, както пристига на разбрани народни представители.

Председателствуващъ А. Христовъ: Съгласно правилника, този народенъ представителъ, на когото съ направени три изобличения, се изключва. Поради молбата на г. министър-председателя нѣма да приложимъ взетото решение, но при първо пресичане отъ г. Гичева, ще стори това.

Н. Мушановъ (д): Вие нѣмате право да създавате новъ правилникъ — условно осмѣждане на депутатъ! Какъ го намерихте това? (Смѣхъ и възражения отъ сговориститѣ) Това е скандално.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Закъснѣлъ сте, г. Мушановъ. (Оживление всрѣдъ сговориститѣ)

Министъръ В. Молловъ: Г. г. народни представители! Азъ нѣма да ви занимавамъ сега съ прекъсванията, които се отправиха отъ тая страна (Сочи лѣвицата) и съ обясненията, които се дадоха тукъ, защото тия прекъсвания и въ основата си и иначе сѣ невѣрни. Ще дойде бюджетътъ, и азъ ще ви дамъ точни цифри, които сега нѣмамъ на разположение, за да се убедите, че демагогията въ тоя случай е толкова голяма, че действително трѣбва да извика нашето отвращение.

Но да се върнемъ къмъ м. септемврий. Става въпросъ за икономии въ бюджета и мене ме питатъ какво число чиновници биха могли да бъдатъ съкратени. Въз основа на моето мнение, че ние можемъ въ течение на 2 години да се потрудимъ, да употребимъ усилия да съкратимъ минимумъ 5 хиляди до 10 хиляди души, Финансовиятъ комитетъ прие това положение. Това е истината. Азъ съмъ действувалъ въз основа на една таблица, която се намира тукъ, въ която сѣ посочени абсолютните числа на нашитѣ чиновници, въ която сѣ посочени и относителнитѣ увеличения.

Чиновническиятъ персоналъ у насъ се е увеличавалъ непрекъснато по всички ведомства до началото на 1924 бюджетна година. Увеличенията сѣ най-много по народната просвѣта, българскитѣ държавни желѣзници, полицията, пощитѣ и т. п. По относителни числа увеличенията до 300% до тази година сѣ по българскитѣ държавни желѣзници, по правосъдието, следъ туй иде търговията, пощитѣ, народното здраве и т. п. По тази таблица вие ще отбележите, че отъ 1924 г. насамъ навсѣкѣде, съ изключение на българскитѣ държавни желѣзници, има намаление на чиновническия персоналъ постепенно, полска. Тази таблица е на разположението на г. г. народнитѣ представители; азъ ще я отпечатамъ и тя ще бѣде раздадена при внасянето на бюджета.

Г. Марковъ (з. в): Дайте я насамъ.

Министъръ В. Молловъ: Ще я дамъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: (Къмъ Г. Марковъ) Имате време да говорите още. (Народниятъ представителъ Т. Кожухаровъ поднася таблицата на народния представителъ Г. Марковъ)

Министъръ В. Молловъ: Азъ считамъ, г-да, че можемъ да направимъ тия съкращения, че ние сме длъжни да ги направимъ. Защото трѣбва да ви кажа, че бюрократическиятъ режимъ, който е създаденъ въ нашата страна, съдържа въ себе си голѣми злини. Една реформа както на щатнитѣ таблици, така и на закона за чиновницитѣ се изработва и тя е на пътъ да се осъществи. Азъ ще премина къмъ друга една система на класификация, защото сегашната е вече продрана на много мѣста чрезъ бюджетитѣ, които не спазватъ установенитѣ щатни таблици. Трѣбва и друга една реформа отъ по-органически характеръ, която да засѣгне различни служби на държавата. Но всичко туй не може да стане отведнѣжъ, ще стане въ течение на тази година. Необходимо е да стане това, защото не можемъ да раздѣлимъ нашата страна на две части: на производително население, което да работи не за продуктивни бюджети, но за изхранване на единъ огроменъ чиновнически персоналъ, на непроизводително население. Това е една съзната нужда, това задължение е мое преди да се говори за каквото е да е заемъ. То се вписва сега въ протокола по моя инициатива съ съгласието на правителството.

Но, г-да, когато всичко това е готово, когато е съзнано и отъ нашето обществено мнение, ето ви при първитѣ изявления, които азъ правя, единъ сутришенъ вестникъ, вмѣсто да направи едно заглавие: „Условията“ чакъ

„Предусловията за получаването заем“ прави едно голямо заглавие „Още десет хиляди чиновници напълно“ (Смѣхъ всрѣдъ сговориститѣ). И тукъ азъ виждамъ единъ народенъ представителъ, отсъстваващъ въ този моментъ който жестукираше и искаше пакъ да каже: нали съкращавахте чиновници, защо искате още да съкращавате, както н. г. Кьорчевъ вчера протестираше противъ тази работа, вънѣжни обстоятелството, че всички съзнаваме, че трѣбва да направимъ туй.

А. Малиновъ (д): То че трѣбва да го направите, трѣбва, но не трѣбва да го пишете въ протоколитѣ, за да изглежда, че е чуждо, а не ваше предложение.

Министъръ В. Молловъ: Колкото дойде до уволнение на чиновници, казва се: „Правете икономии, увеличавайте чиновниците!“

М. Храновъ (нац. л): Кой казва това?

Министъръ В. Молловъ: Това е вашата логика. То е логиката на онии професоръ отъ военно време, който разправяше, че най-големиятъ елементъ за храната на човѣка е слънцето, слънчевата топлина и който, по силата на логическитѣ заключения, бѣше дошълъ до положението, че човѣкъ толкова по-добре се храни, колкото по-малко яде, а повече стои на слънце! Тѣй не може да се върви. Или искате да осъществяваме сериозни реформи, или искате да правимъ демагогия. Последното сега не бива да се прави. Недейте експлоатира съ този въпросъ, дайте да поставимъ държавата на правилно становище въ туй отношение. Това ще бѣде въ полза на всички, толкова повече, че тежеститѣ на бюджета, вследствие на постепенното заскѣпване на живота, което се отбележава отъ 1921/1922 г. насамъ, сѣ увеличени главно съ огледъ на чиновническия персоналъ. Споредъ моитѣ изчисления, увеличението отъ 1923 г. насамъ е около единъ милиардъ и 650 милиона лева. Но колкото се отнася пѣкъ за тѣзи икономии, нека ми бѣде позволено да ви посоча известни данни, пакъ бюджетни, за да видите какъ се явява бюджетъ въ Народното събрание и какъ излиза отъ Народното събрание. Азъ вземамъ 1924/1925 г. затуй, защото бюджетарната комисиия тогава се председателствуваше отъ бившия нашъ другаръ проф. Петко Стояновъ, известния финансистъ, професоръ по финансова наука въ нашия Университетъ и голѣмъ партизанинъ на икономии, който тукъ казваше: „Вие трѣбва да съкратите бюджета“. Тогава бюджетътъ се внесе въ Народното събрание 6 милиарда и 22 милиона лева, а се прие 6 милиарда и 604 милиона лева, едно увеличение отъ 582 милиона лева въ Народното събрание и въ бюджетарната комисиия, подъ председателството на г. Петко Стояновъ.

К. Томовъ (з): И Данаиловъ бѣше тогава въ тази комисиия.

Министъръ В. Молловъ: Тогава какъ може да се отправятъ критики? Ето ви 1925/1926 г.: бюджетътъ се внесе 6 милиарда и 319 милиона лева, а се прие 6 милиарда и 304 милиона лева.

А. Малиновъ (д): Може ли да се поддържа сериозно, че председателятъ на комисиията е станалъ причина за всичко това?

К. Томовъ (з): Г. Данаиловъ бѣше председател на бюджетарната комисиия следъ г. Петко Стояновъ.

Министъръ В. Молловъ: Азъ казвамъ за това, което се пише въ вестниците.

К. Томовъ (з): Трѣбва да кажете, че Камарата е виновна.

Министъръ В. Молловъ: Бюджетътъ за 1925/1926 г. излиза съ намаление 14 милиона лева, а той за 1926/1927 г. излиза пакъ съ намаление около 338 милиона лева. Бюджетътъ за 1927/1928 г. — също така. Това значи, че въ Народното събрание е заведена друга политика. Азъ не искамъ да обвинявамъ Народното събрание, азъ искамъ да кажа, че икономии се правятъ по взаимно, по общо съгласие и разбиране, че единъ министъръ, безъ вотъ на Народното събрание, безъ съгласието на Министерския съветъ, не може да направи тѣзи икономии. И когато преди 1924/1925 г. системата е тази, за която азъ ви казвамъ, отъ 1925/1926 г. насамъ системата е друга. Това бѣше задачата, която си поставихъ за целъ да ви изтъкна тукъ, за да ви убедя, че

днесъ е спазенъ напълно законътъ за бюджета, отчетността и предприятията, който иска, щото на всѣко едно увеличение на разхода да се посочи съответенъ приходъ.

К. Томовъ (з): Ако е тукъ г. Петъръ Тодоровъ, ще ви каже, че тогава е трѣбвало да крепимъ държавата отъ опасностъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Отъ 9 юний и ти си отъ крепилитѣ на държавата; не си отъ рушигелитѣ ѝ.

К. Томовъ (з): Тукъ е въпросъ за бюджета.

Министъръ В. Молловъ: Най-много мога да кажа, че моятъ председателникъ е употребилъ усилия, но поради доброчината на своя характеръ, е оставилъ на г. председателя на комисиията да ръководи, който тогава въ дълги заседания изслушваше всички чиновници, въ резултатъ на което излизаха винаги увеличения.

А. Малиновъ (д): Този министъръ е за оплакване!

Н. Андреевъ (р): Г. министре! Когато обвинявате председателя на бюджетарната комисиия, а оправдавате министъра на финанситѣ, азъ ви питамъ: тѣзи увеличения не станаха ли по общо съгласие? Обяснете тази работа.

Министъръ В. Молловъ: Азъ не обвинявамъ никого.

Н. Андреевъ (р): Вие хвърляте упрѣкъ къмъ единъ отсъствающъ човѣкъ. Това е непочтено да се върши отъ единъ министъръ.

Министъръ В. Молловъ: Моята задача не е да обвинявамъ, а да отговоря на обвиненията.

(Председателското мѣсто се заема отъ председателя)

Н. Андреевъ (р): Обяснете.

Министъръ В. Молловъ: Обяснявамъ. Казахъ, че е имало не само увеличение на заплати, но и увеличение на чиновницитѣ.

Н. Андреевъ (р): То е станало по общо съгласие.

Министъръ В. Молловъ: Искамъ да ви кажа, че който говори толкова за икономии, трѣбва да си припомни тия обстоятелства, и не да осмѣжда Демократическия сговоръ отъ 9 юний, а като неговъ съучастникъ по онова време да каже, че той въ съзнание на своитѣ задължения е направилъ това, което е могълъ, а не само да критикува. (Ръкоплѣскания отъ сговориститѣ) Ето кое искамъ да кажа.

Трѣбва малко добросъвестностъ въ тая работа.

Н. Андреевъ (р): Разбира се, но дайте я и Вие.

Министъръ В. Молловъ: Г. г. народни представители! Позволете ми да мина къмъ другия въпросъ — къмъ въпроса за нуждитѣ на държавата. Тукъ вече азъ нѣма да прибавямъ нищо. Но когато говоримъ за нужди, явява се единъ въпросъ и то най-смѣщенъ въпросъ, който би трѣбвало да бѣде разискванъ, който азъ съмъ новдигалъ неоднократно и въ публични събрания, и въ Народното събрание, и въ мои изявления, но който въпросъ обикновено е оставянъ безъ отговоръ, който сега въ протоколъ, който следъ кратко време ще бѣде подложенъ на вашето разискване и на вашата оценка, е разрешенъ по единъ определенъ начинъ.

Ние искаме финансово оздравяване: нашата задача е засилването, закрепването на Народната банка; нашата задача е отварянето на икономическитѣ или, по-добре да кажа, на банковитѣ кредитни граници, създаването на едни нормални кредитни отношения съ чуждия свѣтъ. Предусловието на това, предусловието и на всѣко едно финансово оздравяване е така наречената окончателна, легална стабилизация на националната монета, на националната девиза. До сега ние нѣмаме фактическа стабилизация отъ 9 или 11 декемврий 1923 г. Тая фактическа стабилизация е дала възможностъ на българската държава и на българската Народна банка до днесъ да живѣе, да съществува, да урежда своитѣ отношения по единъ повече или по-малко задоволителенъ начинъ. Обаче това фактическо положение, което е съществувало не само у насъ, но и въ други страни, само по себе си не е достатъчно. То, обаче, е първата крачка. Безъ него не можемъ да направимъ вто-

рата, която без друго трябва да бъде сторена, за да можем да дойдем до окончателното успокояване. А тая втора крачка предполага създаване на такива условия, при които стабилизационната може да бъде поддържана.

Задачата на всяко едно финансово възстановяване, възстановяване, изразяване е стабилизационната на монетата. Стабилизационната на монетата пък от своя страна е необходимият стъп, за да се върнем към днешния стандарт, който след всички флукуации на икономическите теории през време на войната дожда от ново, и то съвсем убедителни аргументи, до положението, че без него абсолютно никакви нормални, финансови и стопански отношения не могат да съществуват. Легалната стабилизация, следователно, се явява не само цел, но се явява като едно пред условие, без което ние не можем да имаме едно действително заздравяване на нашите финансии.

Какъ ще можем да стабилизираме нашата монета? Стабилизационната, веднага ще кажа азъ, не става съ закон, не става съ декретъ. Монополитъ въ полза на Българската народна банка помагане навремето за тая фактическа стабилизацията, но при предположението, че търговският ни баланс е винаги въ активъ; при единъ пасивен търговски баланс, каквито се случватъ у насъ и които тежко се възстановяватъ отъ минусъ въ плусъ, несъмнено е, че представлява не една привилегия, а една *privilegium odiosum*, една тежестъ. Следователно, всяка една стабилизация се свързва по необходимостъ съ отмянаване на ограничителните мѣрки, които съществуватъ за свободния пазаръ на девизи, съ определяне на курса споредъ действителното положение на покритието къмъ банката.

Ако това е туй, г-да, ние ще разберете веднага всички смисълъ на туй, което се извършва отъ българското правителство, именно, като имате винаги предъ очи необходимостта на тая стабилизация, като едно пред условие на всяко едно възстановяване, каквото и да било то.

Сега на насъ ни се вижда, че ние, навикнали да харчимъ единъ доларъ 140 л. . .

Б. Смиловъ (нац. л. о): Ще трябва да минете презъ три етапа. Какъ можете да стабилизирате монетата безъ уравновесенъ бюджетъ, безъ положителенъ търговски балансъ, безъ плащане на летициите дългове? Ние вземате началото — стабилизацията.

Министъръ В. Молловъ: Чакайте, г. Смиловъ! Бюджетътъ ще се уравновеси.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Докато нѣмате тѣзи три положения, никога нѣма да имате уравновесенъ бюджетъ.

Министъръ В. Молловъ: Най-после да оставимъ и за васъ да сключите единъ заемъ! (Смѣхъ всрѣдъ говорителѣ)

Б. Смиловъ (нац. л. о): Благодаримъ!

Министъръ В. Молловъ: Несъмнено е това, което казва г. Смиловъ. Ама всичко туй е предвидено. Имайте търпение да дойдете до това, което азъ ще ви кажа. Азъ ви говоря за нуждите на държавата. Обаче, казвамъ, че трябва да имаме стабилизация, че тая стабилизация премахва ограничителните мѣрки.

Стабилизацията има своите условия. Първото е окончателно уравновесенъ бюджетъ. И за това условие е най-много дебатирано. Бюджетътъ се определя за две години отъ начало по своя максималенъ размеръ, съ тия задължения, които ние сами предизвикваме — да го ограничимъ съ тия уволнения на чиновници, за които ви говорихъ и т. н. При едно обединение на всички бюджети, съ огледъ на една ясна картина на бюджетъ, при който нѣма извънреденъ бюджетъ отъ редовни приходи, а само отъ извънредни такива и въ който ще влизатъ и онези фондове, които черпятъ своите източници отъ бюджетни произходи — въ сжщностъ това е така — ще имаме единство на бюджета, уравновесенъ бюджетъ.

Второ. За търговския балансъ се взематъ всички мѣрки. И азъ ви казвамъ, че въ 1927 г. той е активенъ. Азъ нѣмамъ никакви основания да бъда песимистъ, че той ще бъде презъ текущата година отрицателенъ. Напротивъ, има да се взематъ още известни мѣрки, тѣ се взематъ и даватъ тия резултати и несъмнено е, че нашата износна търговия въ това отношение ще бъде увеличена. Това е второто, което трябва да кажа.

Третото, което ние сами ще кажете, че е необходимо, то е покритието на известни закѣснѣли плащания. Но то е въ връзка съ заема. Тамъ дожда вече, за необходимостта на стабилизацията, сключването на самия заемъ. Легална стабилизация въ много малко държави става безъ чужда помощъ. Но когато се говори за стабилизация, ще трябва веднага да разберете, че стабилизацията може да стане тогава и може да се осъществи докрай тамъ, когато и какъто емисионниятъ институтъ е поставенъ на здрава основа технически — не политически, не национално, а технически, искамъ да ви разберете — за да може да бъде въ пълна връзка съ чуждите емисионни институти.

Ще ви цитирамъ два примѣра. Белгия минава къмъ легална стабилизация. Тя нѣмаше фактическа стабилизация. Да не говоря за нейните подробности сега. Търси чуждъ заемъ, осъществява заема, но същевременно добива кредити отъ емисионните банки, между които, да не ви е чудно, австрийската и унгарската, създадени отъ Обществото на народите, единъ кредити открити, които по всяка вероятностъ не са употребени, но които служатъ за евентуална цел — когато се появи нѣкое колебание, веднага покритието да бъде на висотата си и колебанието да изчезне. Получава отворени кредити, ако се не лъжа, около 2 милиарда белгийски франка. Последенъ примѣръ — италианската стабилизация, която става безъ сключване на заемъ, но съ покриване по единъ определенъ начинъ на летициите дългъ. Емисионните банки даватъ отворенъ кредитъ на Италианската банка — Banca d'Italia — отъ 250 милиона долара. Този кредитъ нѣма да бъде употребенъ, но той е на разположение за тая целъ. И когато въ всичките наши действия по този случай се повдига въпросъ и за Народната банка, той се повдига, ако ще, не въ връзка толкѣ съ заема, а изключително съ огледъ на необходимата стабилизация на нашата девиза. Заемътъ не се свързва съ Народната банка, макаръ че той ще ѝ даде срѣдства, но съ реорганизацията на Народната банка — на какви начала, това не е важно, азъ ще дойда на този въпросъ. Реорганизацията на банката, като начало осъществено и практически, се явява необходима, съ огледъ на тази стабилизация, съ огледъ на кредитите, които тази банка трябва да получи, като равноправенъ членъ на другите емисионни банки. Тамъ е сложенъ въпросътъ и така трябва да се схваща и разбира той; не трябва да се разбира друго. Когато ние получихме бѣжанския заемъ, въпросътъ за Народната банка се разисква. Всичките наши усилия бѣха възприети, банката стана емисионна, отдели ипотечния кредитъ, който тѣзи дни ще се впише въ търговските регистри на новата ипотечна банка. Народната банка трябва да отдели известни операции отъ себе си, които не могатъ да съществуватъ въ една емисионна банка. Всичкиятъ въпросъ се свеждаше въ това: нейната пълна независимостъ да бъде гарантирана отъ всякакви политически въздействия. Азъ ще дойда и до този въпросъ.

Сега, г-да, виждате къде е смисълътъ на всичко онова, което е сторено, и вървамъ, че ще се съгласите — колкото и да не сте привикнали на тази мисълъ — че стабилизацията легална, която отъ специалисти и техници се предвижда като възможна, е необходима, защото разберете, че тѣ иматъ даже повече интереси, отколкото ние, при отпускането на единъ заемъ, да дадатъ своята гаранция, че службата на заема нѣма да бъде разколебана, както за единия, така и за другия заемъ — този, който евентуално би могълъ да се сключи. И, следователно, въ туй отношение всичките пред условия на такава стабилизация са взети подъ внимание, предвидени са, обсъдени са и влизатъ въ така наречения протоколъ, пълната редакция на който ви казахъ ще имате въ едно близко време.

Ето къде е смисълътъ на въпроситѣ, които ние трябва да третираме. Трябва, следователно, да поставимъ правилно въпроситѣ, за да можемъ правилно да ги оценимъ. И, ако тѣ се сложатъ всичко, ние ще разберете, че българското правителство въ своите действия и постѣпки, които то е правило отъ месецъ септемврий, . . . е отнасяло къмъ въпроситѣ съ всичката надлежна сериозностъ, съ огледъ на едно окончателно оправяне на нашето финансово положение.

Тѣзи постѣпки, които ние правимъ презъ месецъ септемврий и които са очертали по отговора на тронното слово, нѣма защо да ги изброявамъ, тѣ са известни за васъ. Сжщо тѣ азъ имамъ възможностъ да обясня предъ бюджетарната комисия резултатитѣ, които се получиха презъ декемврийската сесия на финансовия комитетъ. Въ декемврийската сесия на финансовия комитетъ бѣха очер-

тази линията на това възстановяване: първо, че е необходимо уравнилост, единен бюджет; второ, че е необходимо да се премине към стабилизация; на трето място беше очертано, че тази стабилизация е възможна само при единия положение, за които аз ви говорих — отмянене ограниченията след известен срок и след закрепването на емисионния институт, което, по мнението на финансовия комитет, ще може да стане само тогава, когато Българската народна банка се организира по единъ особенъ начинъ, когато тя стане, както казватъ тѣ въ своя докладъ, една независима корпорация. Споредъ тѣхното разбиране, тѣ независима корпорация трѣбва да бъде организирана на акционерни начала. Това азъ само тъй го съобщихъ на времето въ бюджетарната комисия. Съобщихъ, че становището на българското правителство по този въпросъ е друго. Безъ да влизае въ теоритическа прегледи, както вчера направихъ това уважаемиятъ г. Георговъ, какъвъ трѣбва да бъде емисионниятъ институтъ, дали той трѣбва да бъде безъ друго държавенъ, или трѣбва да бъде само частенъ, изключително частенъ, или той трѣбва да има една смѣсена форма, ние застанахме на практическа почва, на почвата, на която беше застаналъ навремето си и създателътъ на Българската народна банка, покойниятъ Каравеловъ. И той теоритически не е поддържалъ да бъде държавна банката а оцѣнае. Той е казалъ, че ние преди всичко имаме потребни капиталъ, че ние имаме тия капиталисти, които биха могли да купятъ акциитъ, че ние имаме надлежното капиталистическо възпитание, защото и капитализмътъ иска особена психология и подготвеностъ, че ние имаме, следователно, предпоставките за една акционерна банка. Ние отъ това наше становище не сме отстъпили. Ние и днесъ продължаваме да мислимъ — и вървамъ, че днешното правителство въ тоя си съставъ ще продължава да мисли, додето то е начело на управлението — че въ днешния денъ или при сегашните обстоятелства ние не можемъ да направимъ банката акционерна по невъзможностъ. Но имаме защо българското правителство да влиза въ една теоритическа прегледи. Увѣрявамъ ви, г. г. народни представители, че всѣка теоритическа прегледи би ни направила, както много правилно казваше г. Буровъ, смѣшни. Предъ насъ се намираха представителитъ на всичките чужди голѣми емисионни банки. Предъ насъ се намираше представителътъ на Federal reserve bank, организирана по единъ начинъ такъвъ, че тя е банка на банките, тамъ сж внесени всички депа, всички резерви и пр. на частните банков институти. Но вие знаете, че у насъ, като се каза, че Народната банка ще стане банка на банките, веднага се каза това, което прочуване и въ речта на уважаемия г. Георговъ — че въ своя случай частните банки ще използватъ Народната банка за свои егостични цели; че даже частните банки иматъ капиталистически усѣтъ, какъ да поставятъ въ такъвъ случай. Въ миналото Народно събрание имаше единъ другъ ораторъ, който по закона за Народната банка каза, че Народната банка трѣбва да бъде банка за всичко и за всѣкого. Колко е приятно да можешъ да образувашъ една банка за всичко и за всѣкого, да можешъ да си заложитъ и вехтитъ дрехи въ нея, да можешъ да получишъ отъ нея вариантенъ кредитъ, да може тя да ти достави нѣкакви предмети, които самъ не искашъ да изписвашъ, и къмъ която банка да може да се отнася всѣки за заемъ, който има само два подписа, или който има само своя подписъ и своя личенъ кредитъ и т. н. Може ли това да върши една банка, която има за целъ главно да се грижи за банковното обращение, за покритието на банковитѣ и т. н.? Това е едно примитивно разбиране, бихъ казалъ, едно разбиране на банкова идея, идеалистическа политическа икономия, ако мога така да се изразя. Това показва само едно: че ние на банковитѣ въпроси не гледаме съ онзи дълбочина, съ която гледатъ хората, които иматъ задъ себе си дълги въкове опитностъ, които знаятъ много по-добре отъ насъ какво е активъ и пасивъ, какво е балансъ, що е покритие и що е резервъ. Вие знаете ли, че по нѣкой път тукъ азъ не мога да намѣря единъ счетоводителъ, който правилно да прочете единъ балансъ? Знаете ли, че въ Министерството на финансите данъчинтъ агенти — хайде вече тѣхъ Господъ да ги прости — данъчинтъ началници, па и финансовитѣ инспектори въ рѣдки случаи, когато се явяватъ да контролиратъ единъ балансъ на едно търговско дружество или за една банка, за да опредѣлятъ пасивнитѣ и активитѣ пера, за да опредѣлятъ съ какво трѣбва да бъдатъ обложени, не могатъ да направятъ едно изчисление?

С. Златевъ (з. в.): Лоша атестация имъ давате, г. министре.

Министъръ В. Молловъ: Това е България. Това е необходимостъ по нѣкой път да прибѣгваме къмъ съветитѣ на по-опитни хора.

Н. Стамболиевъ (з. в.): И въ края на краищата ще си наведемъ гърба.

Министъръ В. Молловъ: (Къмъ земеделците) Съ доброто счетоводство всичките наши синдикати прокопсаха! (Ръкопляскания отъ сговориститѣ. Възражения отъ земеделците)

А. Радоловъ (з. в.): Ако не беше 9 юний и ако ние не бихте прекарвали една политика да преследвате тѣзи синдикати, щѣхте да видите въ какво положение щѣха да сѣтѣ днесъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: „Ако“!

А. Радоловъ (з. в.): Да, ако. Но вашата политика е да унищожавате тѣзи синдикати.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ако нѣкъ Радоловъ ще беше министъръ на правосъдието, имаше да дойде 9 юний.

А. Радоловъ (з. в.): Когато дойде да говоримъ по законопроекта за кооперациитѣ, азъ ще ви покажа каква е била вашата политика по отношение на синдикатитѣ. Вие ги унищожихте.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Вие ги ограбихте.

А. Радоловъ (з. в.): Нѣма никакво ограбване; има унищожаване на тѣзи синдикати.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Е добре да. Когато дойде този въпросъ, тогава ще говоримъ.

Министъръ В. Молловъ: Г. г. народни представители! Недейте се вълнува по този въпросъ. Азъ искамъ да кажа, че въ техническите въпроси, въ които политикитѣ не искатъ да се бъркатъ, има известни работи, които се познаватъ добре отъ хора посветени на тия въпроси. Създаватъ се и у насъ такива. Азъ мога да ви кажа, че когато ставаше, напр., дума за една голѣма държава, която има всѣкакви подготвени хора въ изобилие — Германия — при прокарването на Доусовия планъ, изчисленията на бюджета и на смѣките на желѣзницитѣ се възложиха на американски специалисти. Когато стане дума въ Франция да се поиска нѣкакво техническо мнение, хората не се срамуватъ да прибегнатъ къмъ единъ опредѣленъ авторитетъ, защото може би въ цѣлия свѣтъ по единъ въпросъ да има единъ, двама, трима авторитети. Същото е и по въпроса за независимостта на емисионния институтъ, за покритието какво трѣбва да бъде, какъ да се изчисляватъ резервитѣ, какъ трѣбва да стане стабилизация. Е добре, г-да, позволете да вѣрваме на известни хора, които нееднократно, не два пѣти, не три пѣти, а постоянно се занимаватъ съ този въпросъ. Ще отбележа, напр., постояннитѣ пътувания и срещи между четиримата голѣми фактори на финансова Европа въ днешния моментъ: управителътъ на английската банка Норманъ, управителътъ на Райхсбанкъ Шахтъ, управителътъ на Banque de France Моро, управителътъ на Американската федерална резервна банка Стронгъ. Тѣзи хора редовно всѣки месецъ, или единиятъ отива въ Лондонъ, или другиятъ отива въ Ню-Йоркъ, или се срѣчатъ въ Парижъ, или се събиратъ въ Берлинъ и разправятъ работи, за които, ако взема азъ да разправямъ или вие да разправяте, може би ще събереме. Разправятъ въ кое мѣсто трѣбва да се задържатъ ключета съ злато, какъ трѣбва да бъдатъ премѣстени, защо Banque de France ги прехвърля въ Франция и отъ тамъ ги дава на Английската банка и т. н.; разправятъ за покритието на банковното обращение, за създаването на единъ здрави монетни условия въ цѣлия свѣтъ.

Въ денъ днешенъ мога да ви кажа, че златото струва по-евтино, отколкото американския доларъ; днесъ книжниятъ американски доларъ е действителното мѣрило на стойноститѣ, даже не златото. Положението е таково, че половината отъ свѣтовното злато се намира въ Америка,

въ съкровището и въ резервната банка, и отъ тамъ то може да се добие срещу чужди дивизи или трѣбни да бѣде платено съ произведения. Инакъ нѣма срѣдства да се възвърне то.

Съ тия думи азъ искамъ да ви кажа, че разгледанъ този въпросъ отъ финансовия комитетъ съ огледъ на тая стабилизация, е получилъ такава разрешенна. Ние заставаме на друго мнение предъ видъ нашитѣ нужди, а всъщностъ условия, точно тъй, както това е било направено отъ покойния Карамеловъ — нищо повече. Ние не можемъ да отстрѣчемъ акционерния принципъ предъ лицето на хора, които гледатъ върху насъ другояче, въ смисълъ такава, че не съзираатъ у насъ оная дълготрайна опитностъ и на наука, и на човѣшка практика, която тѣ иматъ, и която имъ дава основание да бѣдатъ най-категорични и най-положителни. Ако това е тъй, тогава на насъ както оставаше? Трѣбваше да опитаме различни начини, за да може нашето становище — становището, че ние практически не можемъ да осъществимъ подобна реформа — да бѣде възприето. Отъ м. декемврий до началото на м. февруарий азъ мога да ви кажа, не съ били правени нееднократни усилия. Нека ми бѣде позволено — вѣрвамъ, че това нѣма да наруши тайната на кореспонденцията — да ви прочета извадки отъ едно писмо на лице, което е взело най-активно участие въ всички тѣзи разисквания и което има най-добрата воля и най-доброто желание, щото въпросътъ да бѣде разрешенъ благоприятно за България, което не застава на едно становище свое, но което търси мислената на онѣзи срѣди, съ които ние ще имаме сношения, връзки, особено Българската народна банка.

Пише ми това лице на 17 януарий т. г.: (Чете) „Азъ се надѣвамъ, че вие правите прогресъ по въпроса за банката. Азъ съмъ видѣлъ нѣколко вестникарски статии отъ България, които ми даватъ основание да мисля, че така би могло да бѣде. Азъ съмъ постоянно на убеждението, което добихъ въ България, че такава реформа е съществена за успѣшна реконструкция и стабилизационенъ планъ“. — не за сега, а за реконструкция и стабилизационенъ планъ. — „И разговоритѣ, които имахъ възможностъ да водя съ финансовитѣ авторитети както въ Англия, така и другаде, ме затвърдиха въ убеждението, въ възгледа, че безъ тази реформа единъ значителенъ български заемъ самъ по себе си не е една лесна операция и при всички обстоятелства ще да бѣде практически една невъзможностъ. Азъ вѣрвамъ, че ще има хора въ България, които мислятъ, че тѣ биха могли чрезъ дипломатически усилия да измѣнятъ тоя начинъ на мислене. Обаче дипломатията не може да измѣни финансовитѣ послѣдствия, и нито финансовиятъ комитетъ, нито пазарътъ ще могатъ нѣкога да повѣрватъ, че така би могло да бѣде. Азъ, следователно, се надѣвамъ, че вие нѣма да бѣдете излъгани въ това отношение. Нѣма“, казва, „изгледъ за разрешение на вашата проблема въ она лѣтъ, който вие посочвате, и азъ мисля, че моето задължение като вашъ приятелъ е да ви повторя, че това, което е било казано напоследѣкъ въ Женева, е последното, за да не бѣдете изложени на единъ неуспѣхъ презъ м. мартъ“.

По-нататѣкъ то се отнася до други въпроси. Писмото е писано отъ кабинета на управителя на Американската федерална резервна банка, отъ председателя на финансовия комитетъ съръ Отто Нимайеръ. Разберете, г-да, че когато ние получавахме тѣзи писма и то отъ най-сериозни хора, трѣбваше да мислимъ за единъ изходъ. Следъ голѣми сондажи, опити, усилия на търсене редакция, на намиране на единъ определенъ смисълъ, намѣри се изходъ въ така наречената формула, която получи публична гласностъ, която е известна и чрезъ която ние, приемайки принципа, както е билъ приеманъ и при основаването на Народната банка, казваме, че не можемъ да се ангажираме съ времето кога да стане реформата на Народната банка или положително казано, че тази реформа може да стане само, когато българското правителство — разбира се, съ съгласието на Народното събрание, специално за този случай — ще даде своето съгласие, когато, съ други думи, условията за такава една трансформация биха могли да бѣдатъ благоприятни, т. е., примѣрно, когато бихме дошли до онова положение, въ което се намира днесъ селянинътъ въ Франция. Banque de France има 32.000 акционери и отъ тѣзи 32.000 акционери 29.000 съ съ приходъ отъ 5 до 10 хиляди франка годишно, което съответствува на български 5 до 10 хиляди лева, като вземаме пропорцията на сѣжпотията у насъ и тамъ. И тѣ ни казаха: „Вашитѣ селянини, вмѣсто да държи банкнотитѣ въ нѣкой чорапъ или затикани въ сандѣкъ, по-

добре ще е, ако има такива, да ги внася въ Народната банка“. (Възражение отъ земледѣлицѣтѣ)

Отъ сговориститѣ: Мълчете.

Председателъ: (Звъни)

Нѣкой отъ земледѣлицѣтѣ: Нѣма ги вече.

Министъръ В. Молловъ: И ние казваме, че ги нѣма, и ние говоримъ: ако ги има. Разберете, че и ние сме на същото становище — че ги нѣма.

П. Миновъ (з. в.): А, тъй кажете.

Министъръ В. Молловъ: Но и тѣ казватъ: „Когато ги има“. Следователно, когато се събератъ — както е имало времена да съ събирани и после пакъ изразходвани — когато, запаситѣ отъ спестявания се увеличатъ, когато нашето положение се поправи — когато, когато, когато — когато всички тѣзи аргументи дадатъ възможностъ на българското правителство и на българското Народно събрание да дойде до това убеждение, тогава, въ този случай би могло да стане нѣщо подобно.

Това е, г-да, нашето становище и това становище ние поддържаме съ огледъ на писмото, което получихме, съ огледъ на сведенията, които идѣха отъ Женева. Азъ имамъ телеграми отъ авторитетни хора тамъ, че формулата, която ние предлагаме, е само една база, че ние сме длъжни да направимъ отстъпки, да дадемъ възможностъ Съветътъ на Обществото на народитѣ, следъ като ни изслуша, да реши този въпросъ и да определѣмъ ние времето кога трѣбва да стане тази реформа. **А какъвъ е билъ проектътъ на финансовия комитетъ**, азъ ще ви го кажа въ общи линии. Той е смѣталъ следъ 4 години и нѣщо да може да стане това реформиране на банката.

Всичко това, което ни се казваше, доведе до известнитѣ разисквания въ Министерския съветъ, когато ние даже не желяхме да отидемъ въ Женева съ огледъ на тия известия, когато мислѣхме, че сме дошли до едно пълно скъсване и когато ние получихме въ края на краищата — при особено голѣмото настояване на министъръ-председателя, който съ своята дългогодишна опитностъ смѣташе, че нощта е чревата съ послѣдствия и може да донесе по-добъръ съветъ и на нашитѣ контрагенти, ако мога тъй да кажа — единъ ограниченъ мандатъ, безъ срокъ и съ пълно запазване суверенитета на българското Народно събрание, да се реши въпросътъ тогава, когато бѣде повдигнатъ, напълно самостоятелно, съ огледъ на условията на страната. Съ такъвъ мандатъ ние отидохме въ Женева.

К. Томовъ (з): Единодушенъ ли бѣше Министерскиятъ съветъ?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Единодушенъ.

Министъръ В. Молловъ: Единодушенъ.

К. Томовъ (з): Защо имаше оставка?

Министъръ В. Молловъ: Трѣбваше да употребимъ всички усилия, за да можемъ отново да поддържаме това становище и да отстояваме нашитѣ позиции. Ние още въ недѣлята трѣбваше да търсимъ хора, които бѣха на почивка, за да можемъ да имъ предадемъ, че сме съ единъ ограниченъ мандатъ, че нищо повече не можемъ да приемемъ. На насъ ни се отговори съ съжаление, че финансовиятъ комитетъ надали може да направи отстъпка. Трѣбваше да се извършватъ други действия. Въ понеделникъ трѣбваше отново, съ голѣми аргументи и усилия да отстояваме нашето становище и трѣбваше да кажа, че въ края на краищата успѣхме. Нашето становище биде прието. Това се счита отъ всички като една голѣма морална победа на българското правителство. Другъ изходъ не можеше да има, защото иначе, следъ 2—3—4 месеци, ние бихме се намѣрили пакъ въ същото положение. Ако не ние, други, който и да бѣде, пакъ би се намѣрилъ насреща или на Обществото на народитѣ, или на когото и да било, пакъ при същото искане. Мога да ви увѣря, че само презъ Обществото на народитѣ, презъ което, както ви казахъ, едновременно минаваха условията и на португалския заемъ, ние можехме да дойдемъ до този резултатъ. Другаде това е едно само по себе си разбрано условие, то даже не би било разисквано. Но ние имаме възможностъ въ Обществото на народитѣ да го разискваме,

защото тамъ покрай техническия органъ, финансовиятъ комитетъ, има политически — Съветътъ на Обществото на народитѣ

Б. Смиловъ (нац. л. о): Тамъ е всичкото я!

Министъръ В. Молловъ: клетото се взематъ подъ внимание и редъ други съображения — съображения за запазване на мира, за създаване сигурностъ, а предусловието на мира и сигурността, вие знаете, че е финансовото благополучие, финансовата зрявост на една държава.

Ето какъ, виждате, въпросътъ е билъ развитъ и какъ въ това отношение формулата, за която се говори и която вие не имате скрито така на рѣне, е била въ тоя случай начинътъ, по който ние можахме да създадемъ мостъ за преминаване отъ единъ възгледъ, много строго и крайно поддържанъ, до едно практическо решение, каквото изискваха нашитѣ условия. Ние вѣдахме за задача да търсимъ политическа или теоритическа борба; ние като политици имаме работа само съ реални възможности, защото и цялата политика не е нищо друго, освенъ изкуство на възможности.

Но, г. г. народни представители, азъ съмъ длъженъ да изтъкна и друго. Съ финансовия комитетъ сж третирали и други въпроси. Единъ такъвъ въпросъ е и размѣрът на заема. Размѣрът на заема е билъ установенъ съ огледъ на нашитѣ разполагателни финансови срѣдства. Нѣкомъ мислятъ, че той трѣбваше да бѣде по-голямъ. И ние мислѣхме единъ моментъ, че заемътъ трѣбваше да бѣде по-голямъ. Ние настоявахме за известни увеличения. Разисквали сме перо по перо, параграфъ по параграфъ. И анкетитѣ, които ние трѣбба да правимъ, сж били пресмѣтани и изчислени. И когато ние пресмѣтиемъ другитѣ необходимости на нашия бюджетъ и когато пресмѣтиемъ, че известни задължения бихме могли да покрѣмъ отъ малцинствитѣ, които ние се получатъ отъ събирателния и уравновесенъ бюджетъ, тогава ние се разбѣре становището, което заема комитетътъ по размѣра на заема — размѣръ, който е необходимъ, но който не е прекаленъ, който не е такъвъ, што да ни постави въ невъзможност да създадемъ единъ реаленъ бюджетъ, безъ да увеличаваме приходитѣ, които, както виждате, не ги увеличаваме, а навѣрно ще има и известни намаления.

Ние само тъй разисквахме и другъ единъ въпросъ, който за насъ даже не се постави, предъ видъ на борбата, която водихме презъ 1926 г. — въпросътъ за финансовата контрола на бюджета. Такъвъ контролъ нѣма. Контролата още въ първитѣ разисквания, макаръ и помената, биде отхвърлена отъ насъ и този въпросъ не се повдигна вече. А за Португалия, държава въ числото на така нареченитѣ по-сѣдителни, държава, която нѣма никакви сѣквестри върху своитѣ авоари, върху своитѣ приходи, които нѣма никакви междусъюзнически комисии, които се намира въ най-близки, сърдечни отношения съ Великобританската империя, за нея искаха непременно да има една доста голѣма финансова контролна комисия. Отъ насъ не искаха туй, което биде наложено на Австрия, на Унгария, което съществува до известна степенъ сега въ Герция чрезъ оная голѣма комисия по настѣяване, по разселване на бѣжанцитѣ.

Следователно, и тукъ ние не можемъ да кажемъ нѣщо противъ начина, по който България е била третирана. Обрѣтното — били сж взети подъ внимание, и то подъ най-голямъ внимание, всичкитѣ тѣжкосты на нашия характеръ и на нашата национална гордостъ.

Вѣрно е едно, че въ Народната банка ще има единъ съветникъ, но тъй също е вѣрно, че този съветникъ може да приложи суспензивно вѣто, което въ края на краищата ще бѣде разрешено отъ председателя на Върховния касационенъ съдъ. Този съветникъ ще има задължението да дава съветъ, отъ него ние не искаме съветъ — разбира се, съветъ си е съветъ. Задължителното негово участие съ вѣто е само това. Въ случай на разногласие, решава висшиятъ магистратъ въ България. Въ какво се засѣга тогава нашето достойнство? Въ нищо. Несъмнено е, че ние трѣбба да оправдаемъ употреблението на заема и ресурситѣ, които се получаватъ отъ заема, трѣбба да отидатъ по своето предназначение. Обществото на народитѣ иска да бѣде увѣрено въ това. Но това не е контрола. Това е нѣщо свършено естествено, което съществува навсѣкѣде, при всички подобни случаи, при всички обстоятелства.

Но, г. г. народни представители, докато презъ м. септемврий м. г. ставаше дума само за единъ стабилизационенъ заемъ, само за стабилизация на нашата монета и покриване на летящия дългъ, сега финансовиятъ комитетъ

разшири значението на заема. Той дава срѣдства на Земледѣлската банка, дава срѣдства на Кооперативната банка, дава срѣдства за пътища и съобщения, и желѣзницитѣ въ това число, съотношението на които срѣдства ще бѣде определено отъ единъ експертъ, който ще се произнесе и подругъ единъ крупенъ въпросъ: дали може българскитѣ държавни желѣзници да се реорганизирагъ на автономни начала, за да има у тѣхъ единъ действително правителствъ търговски Саландъ. Виждате, че и въ туй отношение нашитѣ искания бѣха удовлетворени.

Ние сме, следователно, удовлетворени по въпроса за Народната банка, по въпроса за употреблението на заема за производствени цели, ние сме удовлетворени по въпроса за контролата, тъй както никой отъ другитѣ държави, които досега сж се отнасяли до Обществото на народитѣ, не сж били удовлетворени. Какво искаме ние, за Бога, повече? Какъ можемъ ние, България, да мислимъ въ такива случаи, че Обществото на народитѣ е една институция, която трѣбба да отбѣгваме и да се подчиняваме на искания, които могатъ да иматъ сжщото значение, сжщия характеръ, но които ние изхождагъ вече отъ срѣди, въ които нѣма оная политическа мисълъ, нѣма онава отношение като държави и между държави, което го намираме въ Обществото на народитѣ.

Г. г. народни представители! Ние сме слагали въ рѣцетѣ на Съвета на Обществото на народитѣ въпроса за сѣдбата на България — война или миръ — въ 1925 г. Ние сме го слагали съ пълно довѣрие. Ние сме казвали: решавайте по справедливостъ, решавайте както вашиятъ разумъ, както вашата съвестъ ви диктува.

Г. Евилевъ (д. ср.): И ни защитава.

Министъръ В. Молловъ: Обществото на народитѣ даде таквава удовлетворение на България, каквото тя не бѣ получила двама години преди туй. Ние днесъ ще се впуснемъ ли въ критика, ние днесъ ще изкажемъ ли недобѣрие къмъ това Общество на народитѣ? Днесъ на гия хора, които съ всичката своя добросъвестностъ и обективностъ изучаватъ нашитѣ условия и искатъ да въздигнатъ България, трѣбба ли да имъ кажемъ: не, ние не ви вѣрваме; не, вие покровителствувате нѣкаква спекулация; не, вие нищо не разбирате; не, вие сте не знаемъ какви и т. н.? Не може по този начинъ да се върви.

П. Миковъ (з. в): Критиката на заема не е критика на Обществото на народитѣ.

Министъръ В. Молловъ: По тоя пътъ до никѣде нѣма да дойдемъ. Това прѣскаване ни дава поводъ да отговори на друга една аргументация, която чухъ вчера тукъ отъ тая трибуна.

Г. г. народни представители! Каза ни се: ако вие бѣхте предарително взели мнозието на Народното събрание; ако вие бѣхте се явили въ Женева съ формаленъ вотъ на нашето Народно събрание — че то счита, какво снисхождатъ Банка трѣбба да бѣде безъ друго държавенъ институтъ, че ние не можемъ въ никой случай да отстъпимъ отъ това становище — вие щѣхте да победите.

Г. г. народни представители! Нашето положение, положението на България тогава би било абсолютно невъзможно. За финансовия комитетъ при Обществото на народитѣ нѣмаше никакво съмнение, че и правителство, и Народно събрание нѣматъ неговото разбиране — че е възможна таква реформа у насъ. Самъ председателятъ на Народното събрание заяви на комисията, която бѣше тукъ, въ София, че българското Народно събрание такава една реформа не може да гласува. Това сме го заявявали и ние. Но недейте иска вие отъ българското правителство да дойде тукъ, въ Народното събрание, да ви иска единъ вотъ за позиции, които самото то отстоява достатъчно крепко, защото то не бѣде обвинено, че вмѣсто да покаже добра воля, вмѣсто да създаде условия за онова, което се счита като една необходимостъ, самото то създава спънки, прѣчки, и, следователно, не желае да върви въ съгласие съ онова, което чуждата техника смѣта като необходимо.

Позволете въ държането на българското правителство да съгледамъ оная разумна основа, на която можемъ да дойдемъ до известно благоприятно приключване на преговоритѣ. Ние нѣма да създаваме прѣчки — ние не ги създадохме. Въ бюджетарната комисия азъ дадохъ обяснения, защото не искахъ тукъ, въ пленума, да предизвиквамъ разисквания, които щѣха да бѣдатъ единъ баластъ, които щѣха да попрѣчатъ, които щѣха да поставятъ при невъзможни условия по-нататъшнитѣ преговори по въпроса за заема

където и да било — не само въ Обществото на народитѣ, но и предъ всички емиционни, или други частни банкови групи.

Виждате, г. г. народни представители, че резултатитѣ, които ние сме добили, трѣбва да бъдатъ оценени по заслуга.

Но азъ не мога да отмина и другия въпросъ — въпросътъ за гаранцитѣ на заема, който се сложи също така по единъ начинъ, който не може да не получи одобрение. За гаранция на този заемъ трѣбва да послужатъ приходитѣ отъ митницитѣ: това сѣ известнитѣ параграфи 11, 12 и 13 на нашия приходенъ бюджетъ, въ глава II — „Косвени данъци“. Вие знаете, че тия приходи се намиратъ подъ първа ипотека за изплащане на репарациитѣ. Подъ първа ипотека сѣ и всички други заложені приходи, авоари на България, по договора за миръ, отъ репарационната комисия, по нейно решение и по законъ отъ Народното събрание, безъ протестъ отъ известни частни претенденти, че тия приходи сѣ заложени тѣмъ. Финансовиятъ комитетъ, разисквайки какви могатъ да бъдатъ гаранцитѣ, разрешава въпроса, че тия приходи биха могли да бъдатъ заложени въ първа ипотека, като Междусъюзническата комисия взимаше за себе си втората ипотека. Тия приходи сѣ джоско мога около единъ милиардъ лева. Службата по новия заемъ, само въ крупна цифра, безъ проценти, които биха били върнати въ съкровището, е около 270 милиона лева. Ако събистете процентитѣ, отъ които се осробожава държавата по плащания на Земледѣлската банка, на Кооперативната банка, плащания на Народната банка и т. н., ще излезе, че въ същностъ ние ще плащаме по този заемъ, ако се осмислени, около 100 милиона лева. Но цифрено по бюджета на държавитѣ дългове ще фигурира тази цифра — 270 милиона лева; другитѣ плащания на държавата, обаче, ще бъдатъ въ едно намаление. То е едно изчисление и по цифри, и, така да се каже, стопанско, бюджетно. Казвамъ, отъ тия приходи такава сума ще бъде взета за службата по новия заемъ. Останалото ще служи като гаранция за плащането на репарациитѣ.

К. Томовъ (з): Каква ще бъде общата сума?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: На заема ли?

К. Томовъ (з): Не — на вноската съ лихвитѣ.

Министъръ В. Молловъ: Ако засмѣтъ въ неговата номинална стойностъ бъде 5 милиона и 250 хиляди английски лири стерлинги, тогава службата по заема ще бъде около 270 милиона лева.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Лихви и погашения.

Министъръ В. Молловъ: Но то е при едно предположение само за това, какви могатъ да бъдатъ условията. Условия, обаче, нѣмаме още никакви и съ никого не е говорено.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: За лихвитѣ, ако искате да се осведомите...

К. Томовъ (з): Понеже казахте, че ще плащаме около 100 милиона лева, по държавния бюджетъ, а другитѣ ще минатъ къмъ Земледѣлската банка и Кооперативната банка, питамъ, общо какво ще бъде.

Министъръ В. Молловъ: На тия суми въ Кооперативната банка ще се плащатъ лихви. Азъ плащамъ лихви по всички закѣснѣли плащания — кое 8%, кое 12%. Всички тия изплащания на лихви падатъ, падатъ и съответнитѣ пера по бюджета. Ние ще внесемъ единъ милионъ и 500 хиляди английски лири стерлинги на Народната банка, 500 хиляди на Земледѣлската банка и 150 хиляди на Кооперативната банка. Тамъ капиталътъ ще бъде 100 милиона лева. Ние ще платимъ другитѣ задължения на държавата къмъ фондоветѣ — къмъ пенсионния фондъ и т. н. — които все иматъ известни лихви. По този начинъ чистото, което бихме взели отъ заема, върху което безусловно ще плащаме лихви, ще бъде около 90 милиона лева; като прибавимъ и други нѣкои плащания, общата цифра ще бъде между 100—110 милиона лева реално плащане. Обаче въ държавния бюджетъ ще фигурира по-голямата, по-крупната цифра, отъ която ще трѣбва да извадимъ тия суми — именно, за лѣтища, желѣзници и т. н.

Сега, г. г. народни представители, азъ не желая да изтъквамъ всичкия смисълъ и значение на тази придобивка.

Вие разбирате какво значи това. Сѣтамъ, че нѣма защо да го изтъквамъ. Азъ само ще кажа, че споредъ протокола, който по-сетне ще разискваме, ще трѣбва несъмнено да добиемъ съгласието на Междусъюзническата комисия — съгласие, даването на което ние сме подготвили, което ще трѣбва сега да издействуваме.

Освенъ този въпросъ ще трѣбва да се разправаме съ една претенция на Дисконто Гезелшафтъ дотолкова, доколкото се отнася само до приходитѣ на митницитѣ като гаранция. Обаче върху този въпросъ днесъ азъ нѣма да се спирамъ. Тукъ е другиятъ въпросъ на уважения г. Георговъ.

Въпросътъ на Дисконто Гезелшафтъ не е сложенъ така, както г. Георговъ го слага. Съ „Нали“ — нали договорътъ за мира това го е обединилъ, или всичкото това го е унищожилъ — въпросътъ не е решенъ. Дисконто Гезелшафтъ е стоялъ на своето становище. И вие знаете, че презъ 1924 г. сѣ били водели преговори. Българското правителство, обаче, не дошло до едно съгласие съ него. Сега то нѣма още никакви основания да промѣни своето становище; наопаки, има данни, които закрепяватъ неговото разбиране и неговото становище. Ще ми позволите, обаче, сега да не влизамъ въ дълги обяснения по този въпросъ. Ако той би получилъ практическо значение, азъ съмъ готовъ и сега, въ тази частъ, да ви развия цялата история на въпроса.

Г. г. народни представители! Въ това отношение ние имаме най-благоприятното и най-добро разрешение. Какво да ви кажа повече? Азъ не бихъ желалъ да привърна, освенъ като ви цитирамъ почти текстуално онова, което финансовиятъ комитетъ предплага като негова възможностъ — не като приета, не като разисквана, не като възможностъ, която е била нѣщо, което, непременно, би могло да бъде осмислено: въпросътъ за неговия планъ за реформа на Народната банка. Азъ съмъ длъженъ да го изтъкна съ огледъ на туй, че обикновено въ убежденията на отдѣлни лица, които мислятъ за този въпросъ, оставатъ известни впечатления, че тукъ се жертвува нѣщо, което принадлежи на държавата, на народа, че въ този случай спекулантитѣ ще влѣзатъ вътре, ще влѣзатъ частни капитали, за да експлоатиратъ и т. н., и т. н.

Финансовиятъ комитетъ е скициралъ единъ възможенъ планъ.

А. Малиновъ (д): Г. министре! Това е недовършениятъ протоколъ, за който споменахте снощи ли?

Министъръ В. Молловъ: Не, недовършениятъ протоколъ се отнася до сегашната реформа на Народната банка въ връзка съ стабилизацията на монетата, опредѣлянето на операцийтѣ, ограничението на известни операции, опредѣлянето на актива и пасива, какви трѣбва да бъдатъ резервитѣ и пр. Той е тукъ, но не е окончателенъ текстъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: При дневното положение на банката.

Министъръ В. Молловъ: При дневното положение на банката. Единъ аргументъ, че това положение е мислено като едно положение, което има да трае.

Тази скица на планъ, както ви казахъ, отъ насъ пера-зисквана, се помѣства тукъ по желанието на финансовия комитетъ, който пожела изрочно: „Ние желаемъ да го съобщиме въ България, да се разбере отъ българското обществено мнение, че ние не желаемъ да продаваме Българската народна банка на барабана, че ние не желаемъ да я дадемъ въ чужди ръце, че ние не желаемъ да слагаме вътре чуждъ капиталъ, че ние не желаемъ да я отчуждаваме отъ държавата, че ние желаемъ само едно: да заинтересуваме всичкитѣ широки сѣрди на българския народъ, всички съсловия, че ние желаемъ — както се изрази единъ — „отъ държавна да я направимъ народна, да ограничимъ влиянието на държавата, но да заинтересуваме силния народъ въ неговата собствена Народна банка“.

Затуй тѣ казватъ: капиталътъ ще бъде 500 милиона лева — 500,000 акции по 1,000 л. едната; трѣбвало да бъдатъ малки акциитѣ, за да може всѣки да занимне. Правото на гласъ ще бъде ограничено. Десетъ акции даватъ право на единъ гласъ; притежатели на десетъ акции могатъ да се групиратъ, за да иматъ този гласъ. Максималното число гласове, които може да има едно лице, е 25; но представителство — още 25 гласа. Директориумътъ на Народната банка ще се назначава отъ държавата: управителътъ за

7 години, подуправителитъ за 5 години съ право на подновяване. Тъ трѣбва да бждатъ признати капацитети по финансовитъ и монетния въпроси. Освенъ туй, въ управителния съветъ влизатъ още осемъ съветника: четиримата ще се избиратъ отъ общото събрание на акционеритъ, а другитъ четирима ще се избиратъ пакъ отъ това събрание отъ четири листи по три имена, при което всѣка листа ще се установява отъ представители на индустрията, на земледелието, на търговията и на градскитъ кооперативни сдружения. И сега отчасти управителниятъ съветъ има такъвъ съставъ. Виждате, че това така наречено общо събрание е съвършено ограничено. И не само туй. Акциитъ ще носятъ ограниченъ дивидендъ — 7%, 8%; акционери могатъ да бждатъ само български подданицы; готови сж да турятъ дори една пенална клауза — подъ страхъ на наказание не може да бждатъ прехвърляни акциитъ, които сж номинативни, поименни, върху друго, който не е българинъ. Печалбитъ на банката отиватъ, освенъ за изплащането на този ограниченъ дивидендъ, половината за резервенъ фондъ и другата половина за държавата. Съ други думи, държавата ще се намира въ договорни отношения съ тази банка. Тъ смѣтатъ, че типътъ на френската банка, на Banque de France, би могълъ да бжде приложенъ у насъ. Виждате, че не става дума за никакви чужденци; виждате, че не става дума да се махва държавата — управлението е държавно, държавата упражнява финансовъ контролъ. Но, както ви казвамъ, този въпросъ не е разискванъ. Това, което се говори досега, то е като една скица на възможни идеи, какъ тѣ си представляватъ работата, че това би могло да стане. Тѣ искаха тая скица да бжде съобщена на българския народъ, да се убеди българското обществено мнение, че въ тая работа нѣма никакви нечестиви въждедения, че Народната банка ще си остане пакъ народна банка, че така реформирна тя ще бжде повече свързана съ българския народъ и съ интереситъ на държавата. Други подробности тукъ нѣма. Тукъ срокъ нѣма. Финансовиятъ комитетъ е предполагалъ първата подписка да може да се реализира следъ две години и, ако не може да бжде покрита следъ две години, то тя да се повтори, като и следъ това акциитъ останатъ пакъ въ банката и евентуално да се продаватъ на лица, които биха желали да ги купятъ. Азъ зная, г. г. народни представители, много добре, че при нашитъ условия нѣма да се намѣрятъ такива лица. Азъ зная, че за Интернационалната банка не можеха да се намѣрятъ 3—4 милиона лева, за да могатъ да бждатъ освободени отъ участие Земледѣлската и Народната банки въ тази така замислена въ известно време банка. Азъ зная, че у насъ не се намиратъ дори пари за други акции и учреждения. Кажете ми, напр., какво струва у насъ днесъ акцията на българския пазаръ? Всичко това е известно, всичко това е съобщено, становището на правителството не е било промѣнявано. Но азъ искахъ да ви съобща това, съ огледъ именно да се убедите, какви сж били неговитъ мисли. Финансовиятъ комитетъ предполага, че ние сме гледали по-черно, отколкото ми трѣбвало и че българскиятъ народъ, когато размисли, когато сложи ръка на сърдцето си — разбира се, когато то не тупти толкова силно отъ партизанска страсть — при своя добъръ разумъ, какъвто той има, несъмнено ще каже, когато дойдатъ условията, че въ това нѣма нищо страшно, дяволътъ не е така черенъ, както той се рисува. Затуй се дава тази скица, не за друго.

Но, г. г. народни представители, азъ нѣма да завърша речта си преди да ви помена и друго, преди да ви помена и това обстоятелство, че значението на Обществото на народитъ и на протокола е туй, че всички действия и условия по сключването на заема се провѣрватъ отъ финансовия комитетъ или отъ негови представители. Това ще рече, че и най-дребнитъ запетай, и най-дребнитъ постановления и условия на договора — изрично е казано — за емисия, за цесии, за разноси, ще бждатъ отчетени предъ най-големитъ специалисти, които целятъ финансово косъма на две и които знаятъ, къде отива всѣки единъ центъ, всѣка една стотинка. Така бѣше при бѣжанския заемъ, така е и при този бѣдещъ заемъ. Азъ не правя никакви оправдания въ този случай, защото се разбира само по себе си, че начинътъ на действията на единъ финансовъ министъръ не може да бжде въ нищо подозрѣнъ. Азъ ви обяснявамъ, какво е положението предъ Обществото на народитъ, и азъ го обяснявамъ тукъ предъ Народното събрание, за да пресѣка една мълва, мълва, която изхожда и отъ недоброжелателностъ, и отъ клеветата, и отъ недоразумение, и отъ завистъ, и отъ всичкитъ тѣзи лоши качества, които нашето

общество е проявявало и за жалость продължава да проявява. По първия заемъ и по този заемъ не може да се говори за никакви комисиони, освенъ за банкитъ, които го емитиратъ! (Ржкоплѣскания отъ сговориститъ) Това е изключено! Азъ зная какво се мълви по пазара, въ коридоритъ на Събранието. Когато даже азъ дадохъ известни обяснения, нѣкой си позволи да каже: Qui s'excuse, s'accuse. Азъ зная, кой го е казалъ. Азъ зная какви други мълви циркулиратъ изъ столица София. Всичко туй е безподобна мизерия! (Ржкоплѣскания отъ сговориститъ) Най-сетне да установимъ, да се разбере единъ път! Ама това е просто — не знамъ какво да кажа! Питамъ сериозни хора: „Кажете, въ единъ заемъ какви сж законнитъ комисиони на Министерския съветъ!“ (Смѣхъ всрѣдъ сговориститъ) Какъ може това да се мисли!

Нѣкой отъ сговориститъ: Националлибералитъ го пукайтъ.

Министъръ В. Молловъ: Такива бѣха едно време и обвиненията къмъ покойния Начевичъ. Такива бѣха и обвиненията къмъ единъ по-другъ човѣкъ, който не знамъ дали е вземалъ участие въ заеми — покойния Генадиевъ. Нека имъ помена имената тукъ въ този случай. Но азъ знамъ, какво е тѣхното положение. Зная, че покойниятъ Начевичъ е умрѣлъ гладенъ, а на покойния Генадиевъ по настоящемъ трѣбва да опроштавамъ данъцитъ, защото семейството му не може да ги изплати. Азъ помня мизернитъ, които се дѣвчеа отъ тази безподобна мерзка клевета противъ българскитъ държавници. Азъ съмъ длъженъ да защита и честта на покойнитъ, и да опровергая всичката тази безобразна мърсотия, и да кажа, че това не може да бжде вѣрно. (Продължителни ржкоплѣскания отъ сговориститъ)

Добре, че сме предъ Обществото на народитъ; добре, че то може да бжде мораленъ гарантъ; добре, че то се подписва подъ всичко и че ни дава възможностъ да дишаме!

Г. г. народни представители! Който желае по всичкитъ останали въпроси да придобие специални сведения, може да ги получи веднага, тѣ сж у мене на разположение на всѣкого.

Азъ мога да ви кажа само едно, че настоящата интерпелация събѣга вървежа на преговоритъ, а не засѣга самото съществуване на протокола, защото азъ не бихъ билъ въ никой случай оправданъ да искамъ разискването му, безъ да съмъ внесълъ съответния текстъ. Съответниятъ текстъ закѣснѣва не по моя воля, а поради туй, че има известни промѣни да се направятъ въ първия анексъ за статутитъ на нашата Народна банка, въ нейната възможна въ бѣдеще — казвамъ възможна, отъ насъ неприета, неприемлива — трансформация. Когато бжде внесенъ този протоколъ, разбира се, ние ще го разискваме перо по перо. Мога отъ сега да ви кажа, че той не се отличава — освенъ въ полза на днешното положение — отъ протокола по бѣжанския заемъ, отъ протокола за гръцкия заемъ, отъ протокола за Естонската народна банка. Всичкитъ тия документи, които финансовиятъ комитетъ е изработвалъ, които е поддържалъ, образуватъ неговото вѣруо, отъ което тѣ много мъчно се отдѣлятъ, много мъчно отстъпватъ.

Г. г. народни представители! Ние сме добили известни отстъпки, защото ние сме могли да внушимъ на финансовия комитетъ едно довѣрие, довѣрие, което се изразява по единъ съвършено ясенъ начинъ. Даже да оставимъ настрана тѣзи условия, въ същностъ, като вземате вие цѣлия въпросъ за единъ заемъ, за една стабилизация, заемътъ и стабилизацията се основаватъ на известни фактически положения. Какво могатъ да значатъ текстозетъ на една конвенция, когато България, по предвиждания отъ днесъ, би могла да каже: *rebus sic stantibus* или *non possumus* — не може; подписахме, излягахме се, простете, не можемъ да изпълняваме? Чужденцитъ и всички други знаятъ стойността на единъ подписъ, на една estipулация, на единъ договоръ — той трѣбва да бжде подкрепенъ отъ фактическото положение, отъ създаденото положение на държавата. Въ същностъ, всичкитъ тѣзи операции се крепятъ само на едно: на увѣреността, че положението на нѣщата въ България е стабилно, че България ще следва системно една политика, подчертана отъ правителството за дълъгъ периодъ. Голѣмо впечатление на всички прави, че въ България отъ четири или петъ години насамъ има правителство отъ една партия. Всички сж увѣрени, че начертанията на правителството на Демократическия сговоръ сж начертания не само за утрешния день, че тѣ нѣма да се

разколебаят. че утрешния ден, въпреки подписите или не знамъ какви текстове, нѣма да дойде другъ да каже: „Азъ съмъ гласувалъ противъ, азъ не съмъ билъ на това мнение“ и не знамъ какво. Всичко се основава на довърне. Довърнето е най-сжществениятъ елементъ. Виждате днесъ една телеграма отъ Гърция, Гърцитѣ, които сж недоволни по известни въпроси, казватъ: „Вие въ Гърция съобщавахте, че българскиятъ министъръ на финансите и българското правителство — това е за декемврийската сесия — не се ползватъ съ довърне, а вие ужъ се ползвате съ довърне. Българитѣ добиха повече, отколкото васъ“. И то ви една телеграма отъ вчера за едно запитване отъ 14 мартъ въ камарата на общинитѣ въ Англия. Отговаряйки на едно запитване по българския заемъ при посрѣдничеството на Обществото на народитѣ, подсекретарятъ на външнитѣ работи е казалъ, че заемътъ ще бѣде гарантиранъ чрезъ кредита на българското правителство. („Браво!“ и продължителни ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Г. г. народни представители! Това е добитото, това е кредитътъ на България, това е кредитътъ на днешното правителство, това е кредитътъ на Демократическия сговоръ. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ) Той гарантира постоянството, стабилността, сигурността, мира. Затова вие имате свидетелството на английското правителство, на английската камара на общинитѣ. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ) Вие имате оценката на цѣлия свѣтъ — вие можете ли да нѣмате довърне въ нашитѣ действия, въ нашитѣ постѣпки? Тѣ въздигнаха България, тѣ ще я закрепятъ, тѣ ще я спасятъ! (Бурни и продължителни ржкоплѣскания и викове „Браво!“ отъ сговориститѣ)

П. Анастасовъ (с. д): Всички болшинства досега все така разсжждаваха и ржкоплѣскаха. (Възражения отъ сговориститѣ)

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя А. Христовъ).

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Следъ всестранно изчерпателната речъ на моя другаръ, г. министърътъ на финансите, азъ смѣтамъ, че ще бѣде много по-добре ако, съгласно нашия правилникъ, господата отъ опозицията, които биха желали да взематъ думата, да я взематъ. Защото за мене много малко остана да кажа и азъ ще го кажа къмъ края на дебатитѣ. Това е мое право.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Христо Калайджиевъ.

Х. Калайджиевъ (раб): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Преди всичко трѣбва да констатирамъ не-серьозното положение, въ което бѣ поставено Народното събрание съ особената парламентарна практика на правителството да не постави тая интерпелация тѣкмо когато най-много ѣ бѣше мѣстото и времето. Тая интерпелация бѣ депозирана преди петъ месеца, за да предизвика правителството, поставяйки я на дневенъ редъ, да държи опозицията и Народното събрание въ хода на преговоритѣ по заема и по такъвъ начинъ тия преговори да бѣдатъ подъ контрола на Народното събрание, а заедно съ това и подъ контрола на общественото мнение, за да може тѣ да бѣдатъ водени, по възможностъ, съгласно интереситѣ на страната.

Нашата парламентарна група подкрепи на нѣколко пѣти правенитѣ протести отъ други групи на опозицията, за поставянето на тая интерпелация на дневенъ редъ. Ние искахме да се постави тоя въпросъ предъ цѣлото Народно събрание и предъ общественото мнение, за да може и народътъ да вземе участие при решаването на тоя голѣмъ и сждбоносенъ въпросъ и да не бѣде поставенъ той предъ свършенъ фактъ. Нашата парламентарна група си дава смѣтка за катастрофалнитѣ послѣствия на досегашната политика на свършени факти, която политика е противона-родна, защото задъ гърба на народа се решаватъ голѣми въпроси, които сж свързани съ неговата сждба. А въпросътъ за заема е именно такъвъ въпросъ. Заемътъ е една финансова сдѣлка, която може да коствува финансовата, а заедно съ това и икономическата независимостъ на нашия народъ.

Но азъ ще кажа, че тоя заемъ е и една политическа сдѣлка. Г. г. народни представители! Днесъ капиталиститѣ търсятъ гдѣ да пласиратъ своитѣ капитали, а това е винаги съпроводено съ търсене пазари, което пѣкъ е съпроводено съ конкуренцията между капиталистическитѣ групи. А тая

конкуренция, както се знае, е съпроводена съ тайната дипломация и съ войни. Това намъ ни е известно най-добре отъ Радославовия заемъ.

Д. Грънчаровъ (з. в): Тѣ (Сочи сговориститѣ) и сега потвърдиха това съ заема.

Х. Калайджиевъ (раб): Да. Сговорътъ не постави тая интерпелация, когато тя имаше смисълъ и когато тя би постигнала цѣльта, която се гони съ нея. Изявленията на г. министъръ-председателя, които той много пѣти е правилъ тукъ, а именно, че нѣма да сключи заемъ „на всѣка цена“, че той нѣма да даде да стане Народната банка акционерна, както и отъ екскурзията, която направи тукъ г. министърътъ на финансите предъ Парламента, . . .

Н. Пждаревъ (д. сг): Макаръ че сте написали това, което говорите, не сте го обмислили.

Х. Калайджиевъ (раб): . . . идатъ да докажатъ правотата на нашето гледище, че начинътъ на действието на правителството по тоя въпросъ се опровергава преди всичко отъ оставката на единъ министъръ.

Не е случайно, обаче, дето правителството на Сговора иска да държи въ тъмнина своитѣ действия предъ народа. Не може иначе да постѣпи едно правителство, което е дошло на властъ по насилственъ начинъ и което се държи чрезъ насилия, съ единъ изключителенъ режимъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): То прави два избора.

Х. Калайджиевъ (раб): На сжщото основание то не иска да даде отговоръ на ония питання и запитвания, които засѣгатъ тоя режимъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Това, което говорите, въ Москва ли е писано или въ София?

Х. Калайджиевъ (раб): Оправданието на всичко това се намира само въ формулата „гяура изиетъ“. Интерпелацията е сложена на разглеждане, когато заемътъ е вече свършенъ фактъ. При това положение ние ще си кажемъ думата.

Г. министърътъ на финансите, както винаги постѣпватъ управляващитѣ, изложи тукъ въ твърде розови черти положението. Азъ ще го изложя, поради краткото време, съ което разполагамъ, твърде набързо.

Сговорътъ дойде на властъ съ претенцията да обнови страната, дакрепи финансовото и стопанското ѣ положение, да осигури величието на България. Но какви сж резултатитѣ? Бюджетътъ отъ 9 юний насамъ порастна двойно. Така, докато презъ 1923/1924 г. имаме бюджетъ 5 милиарда и 879 милиона лева, презъ 1927/1928 г. той става 9 милиарда и 422 милиона лева.

Увѣренията, че правителството ще наложи твърда политика на икономии, останаха праздна приказка. Бюджетитѣ на сговористкото правителство сж огромната си тежестъ притиснаха народнитѣ маси до задушване. Тѣ легнаха предимно върху трудящитѣ се маси. Тѣ сж едно главно условие за задълбочаването и продължаването до безкрайности на стопанската криза. Стига се дотамъ, че трудящитѣ се данъкоплатци да не могатъ да плащатъ вече данъцитѣ. За това ясно говори намаляването на постѣпленията на данъцитѣ. Дребнитѣ стопани се разораватъ, заработватъ се икономически на лихваритѣ и банкеритѣ, които продаватъ земитѣ и покщивината имъ.

Голѣмата частъ отъ бюджетитѣ отиватъ за непроизводителни разходи — за поддържане огромния полицейски апаратъ за политическо подчинение на народа, за охранване на партизани и бюрократи и главно за изплащане на гънши задължения. Само за лихви и погашения на репарациитѣ и дълговетѣ държавата е предвидѣла въ бюджета за 1927/1928 г. 1.778.000.000 л. Не стопанско възстановяване въ всѣки случай допринесе тоя бюджетъ. Обедняването на маситѣ, тѣхната намалена консомация, безработицата сж днесъ по-голѣми, отколкото преди дохождането на Сговора на властъ.

При това положение за правителството остава една възможностъ — да търси заемъ на всѣка цена.

Правителството, което се хвали съ приятелството и благосклоннитѣ отношения на голѣмитѣ държави, командувачи въ международнитѣ отношения, не успѣ да издействува никакво облекчение въ външнитѣ задължения. Дори въпросътъ за невъзможността да се понасѣтъ репарационнитѣ задължения, то не поиска да го постави. Въмѣсто това, то доведе до увеличение на външнитѣ задължения. При леко-

вото властвуваше кой ли не се сети да разгърне стари тефтери и да иска да му се плаща?

При това правителството не успя през последните пет години на своето властване да даде уравновесен бюджет. Всъщност бюджетът свършва с дефицити, както и самият министърът на финансите подчерта това тукъ.

При това положение, казвамъ, на правителството остана единичката възможност за избягването на финансовия банкрут — да сключи заемъ. Сключи се бълганският заемъ на тежки условия. Сега се сключва друг заемъ. Със него се иска да се ликвидира пасивът на финансовата политика на правителството досега — да се изплатят задълженията къмъ Българската народна банка, къмъ фондовете, да се покрият дефицити. Но, съ такава финансова политика и при увеличените задължения на държавата къмъ чужбината, новите дефицити са неизбежни, а, заедно съ това, ставатъ неизбежни и новите заеми. За такива още сега се заговоря.

Заемътъ, който се сключва сега, не е за стопанско възстановяване и за задоволяване на стопанските нужди. Той е последното средство за избягване финансовия банкрут. Съ заема, преди всичко, се цели да се задоволят интересите на чуждите банки, цели се да се освободи Българската народна банка отъ задълженията на държавата, за да може да изпълнява новата си роля — емисионен институтъ за поддържане стабилността на лева, за осигуряване плащанията по репарациите и другите стари и нови задължения.

За тази целъ е исканата нова трансформация на Българската народна банка. Банката съ това искаме престава да е единъ държавенъ кредитенъ институтъ и става частна, акционерна. Азъ ще се повърна по-нататъкъ наново на тази мисълъ. Съ това наложено отъ чуждите банки и отъ Обществото на народите откъсване на Българската народна банка отъ държавата и народното стопанство се застрашава. Следъ първата реорганизация на банката при сключването на бълганския заемъ, идва втората такава.

При това положение, подъ властта на Сговора България тръгна по нанадолнието къмъ пълно финансово заробване отъ чуждите банки. Съ този заемъ тя отива вече твърде далечъ въ това отношение.

Въпросътъ за отношенията на държавата къмъ Българската народна банка е единъ принципиаленъ въпросъ, защото се касае за контрола на държавата върху централния кредитенъ институтъ, като средство за стопанско въздействие. Въ това отношение се наблюдаватъ две тенденции: едната за засилване на тоя контрол, който, споредъ насъ, тръбва да отиде за национализацията на цялото банково дѣло. Банките съ командувашите висоти въ стопанския животъ. Въ ръцете на държавата, при една политика въ интересъ на трудящите се, банките могатъ да служатъ за насочване стопанския животъ къмъ задоволяването интересите именно на тия трудящи се, които най-вече се нуждаятъ отъ кредитна помощъ.

Политиката на Българската народна банка е била силно класова. Своя кредитъ тя е давала предимно на другите банки, които съ го раздавали съ голъми лихви и на хора предимно съ голъми гаранции, каквито, особено въ днешно време, народните маси не могатъ да иматъ, поради тяхното обедняване. А сега се пристъпва къмъ ликвидацията на всъка кредитна политика. Банката се обръща въ емисионенъ институтъ за поддържане стойността на лева. Но и тоя въпросъ въ бъдеще ще решаватъ капиталистите-акционери, които могатъ да поддържатъ или провалятъ лева, съгласно своите интереси. Ще се решава тоя въпросъ и отъ чуждия капиталъ чрезъ комисаря на Обществото на народите при банката, който се изпраща не за да контролира, защото нѣма какво да контролира — сметките съ ясни — а за да дирижира.

Формулата на правителството, съ която се отлага трансформацията е само начинъ да се прикрие фалитътъ на правителствената политика. Решението на тоя въпросъ ще зависи пакъ отъ тия, които и сега диктуватъ — силните икономически. Откупването на акции, както се предизлага да стане отъ застрахователните дружества, Земледѣлската и Кооперативната банки и др. ебнитъ съществувания, едва ли ще може да се осъществи при факта, че всички съ загизли, особено последните, които съ въ голъмо обедняване.

Последствията отъ всичко това могатъ да съ само увеличението на задълженията къмъ чужбина, още по-голѣмото обедняване на масите, отстраняване всъка възможностъ за въздействие чрезъ една кредитна политика върху стопанския животъ, попадането на последния изключи-

телно въ ръцете на частните капиталисти, увеличаване финансовата зависимостъ отъ чуждестранния капиталъ, увеличението възможността на и безъ това всемогущия днешъ финансовъ капиталъ да сваля и качва правителства. Работническата партия е решително както противъ усилията за заема, така и противъ начина за сключването му. Тя смѣта, че тежкото положение, което преживява страната, е резултатъ именно на заемната политика на българската буржоазия, която се диктуваше преди войните главно за поддържането на единъ тежъкъ милитаризъмъ, чрезъ който политика се постави страната въ икономическа зависимостъ отъ чуждестранните капиталисти, биде вътръзана за тяхната империалистическа колесница и биде тикната въ войната. Политиката на раздорътъ и войните между балканските държави, която се поддържа и подстрекава отъ тия, които съ давали и даватъ заемите, е източникътъ на злото за това положение и което не се влошава при наличността на това зло.

Днешъ пакъ се търсятъ заеми и капиталистите отъ голѣмите държави пакъ даватъ такива. Управляващите искатъ да представятъ, че това става отъ любовъ за черните очи на България. Но, ако бѣше тъй работата, г. г. народни представители, въпросътъ бѣше лесенъ — тия, които даватъ заеми, Обществото на народите, цѣха да опростятъ репарациите.

Това не става, защото въ капиталистите не говори никаква любовъ, никаква хуманностъ, а само сметки. А тѣ съ да осигурятъ изгодни печалби отъ пласирането на техните капиталы, да предпазятъ отъ пленъ икономически разгромъ българската буржоазия, защото иначе биха се подпалили и техните панталони; да обвържатъ още по-здраво икономически, а заедно съ това и политически страната, за да разчитатъ съ по-голѣма сигурностъ на нея въ техните империалистически планове. А тѣ си иматъ такива.

За никого не е тайна, че се готви воененъ походъ противъ Съветския съюзъ. За никого не е тайна, че съперничествата между отделните капиталистически групи се засилватъ и че тѣ се оформяватъ въ враждувачи помежду си лагери, които се дебнатъ и въ името на което тайните преговори съ въ пленъ ходъ, въоръженията — сѣщо. Така излъчва предъ насъ старата картина: заеми, войни, разорения, пакъ заеми до окончателното заробване отъ чуждестранния капиталъ.

Ние смѣтаме, че по тоя пътъ ние сме стигнали до края на пропастта и продължаването по него значи окончателното падане въ нея.

Председателствуващъ А. Христовъ: Свършете, г. Калайджиевъ.

Х. Калайджиевъ (раб): Свършвамъ. — Нужно е не по-голѣмо задълбочаване въ икономическа, а заедно съ това, безспорно, и въ политическа зависимостъ отъ чуждестранните капиталисти, а измъкването ни все повече отъ тая зависимостъ. Обаче за това, безусловно, е необходимо подкрепата на народните маси, съ чиято помощъ само може да се изнесе тая борба. Но, за да бъдатъ тѣ спечелени за това, тръбва преди всичко да видятъ, че това става въ името на техните настоящи и бъдещи интереси.

Класовите интереси на Сговора и на буржоазията въобще не й даватъ възможностъ за това и тя, лишена отъ народното доверие, се отдава на благоволенито и хищническите апетити на чуждестранните капиталисти. Борбата днешъ върѣдъ буржоазните партии и Сговора не съ фактически борби за икономическата и политическата независимостъ на страната. Защото тѣ винаги съ търсели и търсятъ съ свѣщъ покровителството на нѣкоя отъ империалистическите сили и групировки, задъ пердето на Обществото на народите. За тѣхъ е напълно въ сила правилото, че мокриятъ отъ дѣждъ се не бои.

Тѣзи борби съ котерийни. Тѣ не засѣгатъ и вътрешната политика въ нейната основа — измѣнение отношенията къмъ трудящите се. Днешниятъ кабинетъ съ усърдие и достойнство продължава вътрешната политика на бивния такъвъ. И днешъ съ налице, макаръ и въ по-малкъ размѣръ, убийствата безъ съдъ и присѣда, безследните изчезвания, заплашванията; на Работническата партия не й се позволява никакъвъ публиченъ животъ, а все повече — и организационенъ; и днешъ въ името на закона за защита на държавата се задънава всъка мисълъ и свобода и се устройватъ процеси; и днешъ затворите съ пълни и управниците не щатъ да чуятъ за една пълна амнистия.

Не сж за промѣна на тоя изключителен режим и буржоазните опозиционни партии, които дават ясни доказателства, че сж за закона за защита на държавата, който стои въ основата на тоя изключителен режим, и против пълната и безусловна амнистия, единственото сръдство, чрезъ което може да се ликвидиратъ последствията на досегашния изключителен режимъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Свършвате ли, г. Калайджиевъ?

Х. Калайджиевъ (—): Свършвамъ, още 2 минути само.

Работническата партия по отношение борбитъ между племена и партии, които се криятъ задъ въпроса за заема, излиза съ своето искане за власт на трудящите се, която единствена може да създаде здрава връзка между управя и маса, да вдъхне доверие въ народнитъ маси, въ близкитъ и далечни държави и съ тѣхна помощъ да почне ефикасна борба противъ ония тежести, наложени отъ голѣмитъ чуждестранни капиталисти, които задушаватъ икономически и политически страната, и чрезъ заемитъ и политическитъ комбинации, които тѣ си правятъ въ връзка съ него, искатъ окончателно да я задушатъ.

Нашата парламентарна група предлага следния дневенъ редъ: (Чете) „Народното събрание, като изслуша интерпелациитъ, изложението на г. г. министритъ и станалитъ разисквания по въпроса за заема, който предстои да се сключи съ разрешението на съвета при Обществото на народитъ, смѣта:

„1. Че съ сключването на тоя заемъ се установява пълно монополно господство на частния банковъ капиталъ въ кредитното дѣло, като се ликвидира съ кредитната служба при Българската народна банка и като се превръща тя въ частна акционерна банка;

„2. Че засдно съ това се засилва монополътъ на чуждия банковъ капиталъ върху цѣлия стопански животъ на страната;

„3. Че заемътъ ще донесе по-голѣми тежести за претоварения държавенъ бюджетъ, като се увеличатъ плащанията на старитъ и нови държавни дългове, заедно съ репарациитъ, и съ това се засили още повече непоносимото данъчно бреме върху народа;

„4. Че съ заема се дава възможностъ за прѣко въздействие на частния банковъ капиталъ върху политическия животъ и за политическото подчинение страната подъ голѣмитъ кредитори, които търсятъ всрѣдъ малкитъ държавни орждия за провеждане на завосвателната си политика, носеща опасностъ отъ нови войни.

„Предъ видъ на вснчко това:

„1. Протестира противъ държането му въ невезедение по хода на преговоритъ и ненавременното поставяне интерпелациитъ по тоя въпросъ на дневенъ редъ.

„2. Отхвърля наложената отъ финансовия комитетъ и съвета при Обществото на народитъ реорганизация на Българската народна банка въ акционерна.

„3. Заключава, че управлението на Демократическия сговоръ съ своята заемна политика днесъ поставя въ опасностъ стопанската и политическа независимостъ на страната. Една реконструкция на кабинета не би измѣнила съ нищо сѣществуено положението.

„4. Изказва недоверие на правителството по цѣлокупната му вътрешна и външна политика“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Александъръ Радоловъ.

А. Радоловъ (з. в): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ не излизамъ да кажа нѣкое особено становище на нашата парламентарна група, защото ние, заедно съ останалитъ опозиционни групировки, въздохме въ разбирателство, излизаме съ свой дневенъ редъ, съ своя декларация, която ще бъде четена отъ представителя на опозицията, който ще вземе думата следъ менъ. Вървамъ отъ друга страна, че господата отъ Социалдемократическата партия, на които дневниятъ редъ почти по нищо не се различава отъ тоя на обединената опозиция, ще дойдатъ да се присѣдинятъ сѣщо къмъ общия дневенъ редъ.

Излизамъ да отговоря на известни натяквания, на известни закачки, на известни обвинения, които се хвърлиха отъ страна на финансовия министъръ върху бившия режимъ, върху управлението на Земледѣлския сѣюзъ. Но преди да започна да говоря по тоя въпросъ, азъ искамъ да обърна вниманието на народното представителство върху едно, че днесъ, както и въ 1914 г., опозицията се

обединява. Тогава, когато се сключваше заемътъ при Дисконто-Гезелшафтъ, цѣлата опозиция единодушно излѣзе, протестира, бори се съ всичко, за да осуети тоя заемъ. Тя не може това да стори. И тогава първиятъ министъръ на тогавашното правителство, Радославовъ, говорѣше: „Ние имаме доверие въ Берлинъ; на насъ върватъ отъ вънъ — на насъ, на българското правителство“. За съжаление днесъ азъ слушахъ почти същитъ изрази въ заключителната частъ отъ рѣчта на г. министра на финанситъ.

Г. г. народни представители! Нека въ едно да се съгласимъ, нека въ едно да се разберемъ: не правителствата ще трѣбва да се гордѣятъ съ това, че на тѣхъ имали доверие, а България трѣбва да се гордѣе, че имать доверие въ нея. (Ржкопѣлскания отъ земледѣлцитъ)

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Въ този смисълъ го каза г. министърътъ на финанситъ.

А. Радоловъ (з. в): Нека поставимъ България надъ правителствата, защото правителството, което е днесъ, утре ще падне и ще дойдатъ други правителства, но България ще сѣществува и, ако ще трѣбватъ заеми, на България ще трѣбва да бъдатъ дадени тѣ. (Ржкопѣлскания отъ земледѣлцитъ)

Г. Василевъ (д. сг): Това каза и г. Молдовъ.

А. Радоловъ (з. в): И тѣй на въпроса. Когато г. министърътъ на финанситъ говорѣше, между другото той каза, че и въ миналото бивши правителства сж изправяли Камарата предъ свършени факти, че по мирния договоръ Камарата била изправена сѣщо предъ свършенъ фактъ. Така ли е и може ли да се прави тоя паралелъ? Знаете въ какво положение се намираше тогава България. На България диктуваха, съгласенскитъ сили-победители казваха: „Ние ви пращаме този договоръ“. Условието на договора бѣха изпратени презъ месецъ ноември 1919 г. Но преди да бъдатъ изпратени тѣзи условия, представители на всички групировки, които съставляваха тогавашното правителство, начело съ г. Теодоръ Теодоровъ, като министъръ-председателъ, отидоха въ Парижъ и въ Шато де Нюви стояха цѣлъ месецъ затворени, не можеха свободно да третирайтъ. На тѣхъ имъ се наложиха тия условия, които впоследствие бѣха изпратени, за да бъдатъ приети отъ българската Камара. И българската Камара бѣше поставена предъ дилемата: да ги приеме или да не ги приеме. Ако не ги приемѣше, ние знаемъ какви можеха да бъдатъ последицитъ. Българската Камара прие тия условия, не защото тя ги желасше, не защото тия условия бѣха приемливи за българския народъ, а защото на България мирътъ се диктуваше отъ победителитъ. Ако министъръ Стамболийски не бѣше подписалъ договора, България щѣше да бъде изправена при положението на Русия презъ 1917 г. Когато Троцки въ Брестъ-Литовскъ заяви: „Вие можете да ми представите вашитъ условия за миръ, обаче азъ тия условия не ща да ги приема, не подписвамъ нищо“, три дена чакаха германцитъ и на третия денъ нахѣтаха въ Русия и достигнаха едва не до Петербургъ. Тогава Троцки трѣбваше да подпише по-унизителни условия и да ги подпише на барабани. Може ли да се прави сравнение на тогавашното и на сегашното положение? Ако тогава България волю-неволею бѣше принудена да подпише и приеме условията за миръ, днесъ българското правителство далечъ не е изправено при това положение, защото, ето вече 10 години миренъ животъ изтекоха отъ тогава и има създадени свършено други условия. Министърътъ на финанситъ между другото натякваше, че първиятъ министъръ тогава билъ казалъ по улицитъ не знаемъ що си. Да, той заяви още при подписването на договора: „Азъ го подписвамъ съ вѣрата, че тоя договоръ не ще може да просѣществува дълго време (Ржкопѣлскания отъ земледѣлцитъ), защото самитъ победители съгласеници ще разбератъ, че тоя договоръ е пакостенъ не само за България, но той е пакостенъ и за самитъ тѣхъ“. Виджате, че победителитъ започнаха да правятъ отстъпления.

Друго едно натякване направи министърътъ на финанситъ — че бюджетитъ презъ земледѣлско време сж свършвали съ дефицити: въ 1921/1922 г. съ 160 милиона лева; въ 1922/1923 г. съ около не знаемъ колко си стотици милиона. Г. г. народни представители! Нека пакъ да погледнемъ действителността такава, каквата е, нека да се пренесемъ въ него време, когато България преминаваше отъ единъ бюд-

жетъ, възлизашъ на стотици милиона лева, къмъ единъ бюджетъ на милиарди, и мъчно бѣше да се свържатъ двата края.

Но искате ли още нѣщо да ви кажа? Тогавашиятъ министъръ на финанситѣ, тогавашното българско правителство, не че не можеше да свърже двата края — вие знаете, че тукъ стоеше Репарационната комисия, вие знаете въ какво положение се намирахме тогава, не ща да зачеквамъ тоя въпросъ — тогавашното българско правителство и тогавашниятъ министъръ на финанситѣ, казвамъ, насочиха финансовата политика по такъвъ начинъ, че да дойдемъ до ония резултати, които имахме презъ м. мартъ 1923 г.

Азъ разбирамъ да се говори отъ единъ министъръ на финанситѣ, който е свързалъ двата края на бюджета, който не свършва съ дефицитъ своитѣ бюджети, за дефицитъ, съ които други финансови министри сѣ приключвали своитѣ бюджети — тогава въпросътъ би билъ другъ. Но когато виждаме, че всѣка година бюджетътъ се свършва съ стотици милиони лева дефицитъ, че има вече близо 2 милиарда лева бюджетни дефицити, да се хвърлятъ упрѣци върху други управления — това не бива да става.

Но когато вие се хвалите съ вашата финансова политика и укорявате миналото, кажете ми, нашиятъ търговски балансъ презъ 1921/1922 г. не бѣше ли сключенъ съ излишъкъ? Ами презъ 1922/1923 финансова година не бѣше ли сключенъ също съ излишъкъ? И балансътъ за 1923 г. също щѣше да се сключи съ излишъкъ, но той не свърши съ излишъкъ

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Разбрахме, разбрахме!

Н. Пѣдаревъ (д. сг): Тогава условията на пазара бѣха други.

А. Радоловъ (з. в): . . . защото презъ 1923 г. голѣма частъ отъ българското население, земледѣлцитѣ, не можаха да засѣятъ своитѣ ниви, своитѣ полета поради особено положение, въ което се намираха.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: А-а-а!

А. Радоловъ (з. в): Поради туй въ 1923 г. не можаха да се получатъ ония резултати отъ нашето земледѣлие, каквито се получаваха по-рано, и които, ако бѣха се получили, щѣха да ни докаратъ наново къмъ единъ излишъкъ. (Възражения отъ сговориститѣ)

Т. Кожухаровъ (д. сг): Това не е вѣрно.

А. Радоловъ (з. в): Но не е само туй. Ами българскиятъ левъ, българската валута въ какво положение я заварихте вие? Вие заварихте положението, че 100 швейцарски франка се купуваха за 1300, кръгло 1400 български лева.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: До 3500.

А. Радоловъ (з. в): Бѣхме стигнали дори до положението, да купуваме 100 швейцарски франка за 1286 л. Но следъ шестъ месеца вие бѣхте принудени да унищожите свободната търговия съ чужда валута, вие прехвърлихте всичко въ рѣцетъ на Народната банка. Вие унищожихте и борсата, при която българскиятъ левъ можа да се издигне на тогавашната висота. (Рѣкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ и смѣхъ върху сговориститѣ)

И недейте мисли, както вчера г. министърътъ на финанситѣ каза, че на тогавашното правителство не сѣ правени предложения за външенъ заемъ. И на насъ се правѣха предложения за заемъ, но ние не искахме външенъ заемъ. Ние прибѣгнахме къмъ вътрешенъ заемъ.

Азъ питамъ: защо днешното правителство, което се счита за много добре стабилизирано, което счита, че е крепено, уважавано и обичано отъ българския народъ, отъ всички негови кръгове, не прибѣгне до единъ вътрешенъ заемъ, когато и капиталисти, и банкери, и всички сѣ на негова страна? (Рѣкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ) Но то не прибѣгва къмъ вътрешенъ заемъ, сигурно защото вижда, че не ще може да получи ония резултати, които имаше земледѣлското правителство презъ своето управление; и затова прибѣгва до външенъ заемъ.

Г-да! Вие искате съгласието на опозицията да гласува дневния ви рѣдъ, да се съгласи и съ условията, които вие

предлагате. Е добре, вие ни предложихте по-рано да одобримъ и почти единодушно се одобри бѣжанскиятъ заемъ. Е, виждаме какви сѣ последицитѣ отъ този бѣжански заемъ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Лоши ли сѣ?

А. Радоловъ (з. в): Много добри сѣ, само че реалната стойностъ на този заемъ стои въ английскитѣ банки срещу 3%, а ние фактически плащаме 9% лихва по този заемъ. (Рѣкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ — крило „Врабча“)

П. Миновъ (з. в): И още не е внесенъ.

А. Радоловъ (з. в): И вие искате да помогнете на бѣжанцитѣ! Само съ лихвитѣ, които плащаме по този заемъ, кръгло около 200 милиона лева. . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Полека, полека — тѣ сѣ само 80 милиона!

А. Радоловъ (з. в): На 2 $\frac{1}{4}$ милиарда лева по 90% лихва направете пресмѣтане г. министре, колко излиза! — Това сѣ кръгло 200 милиона лева.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Да, но съ тѣзи 2 и $\frac{1}{4}$ милиарда се плащатъ съкровищни бонове.

А. Радоловъ (з. в): Плащатъ се 200 милиона лева, това е фактическото положение; недейте се противопоставя. (Глътка)

Та, казвамъ, съ тия 200 милиона лева, ако се даваха тѣ за бѣжанцитѣ, вие можехте на последнитѣ да постронте и къщи, вие можехте да направите всичко, безъ да турите този водениченъ камъкъ на шията на българския народъ. (Рѣкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ, крило „Врабча“)

Вие днесъ ни предлагате другъ единъ заемъ, за който ви каратъ да се съгласите. Г. министърътъ на финанситѣ излѣзе тукъ съ единъ много хубавъ езикъ, съ една много аргументирана речъ да ни увѣрява, че заемътъ билъ на добри условия, че едва ли нѣма да направи най-голѣмото престѣпление тоя, който не би приелъ тѣзи условия. А какъ ще се приематъ, г-да, тѣзи условия? Бѣжанскиятъ заемъ ви докара единъ Шаронъ, единъ представителъ на чужденитѣ, който днесъ е застаналъ въ Земледѣлската банка и диктува (Рѣкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ, крило „Врабча“), а утре този заемъ ще ви докара другъ Шаронъ, който ще ви прави още по-голѣми главоболия. (Възражения отъ сговориститѣ)

Съ този заемъ, приемайки тѣзи условия, вие окачвате още единъ по-голѣмъ водениченъ камъкъ на шията на българския народъ. (Рѣкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ, крило „Врабча“) Вие нѣма да докарате до нищо добро, нѣма да докарате страната до благоденствие, нѣма да докарате оѣзи изгоди, които българскиятъ народъ би очаквалъ отъ този заемъ.

Едно е: вие искате да се спасите, да излѣзете отъ безизходното финансово положение, въ което се намирате. Ето, тамъ е всѣкиятъ въпросъ и затуй се съгласявате да приемете тѣзи условия.

Азъ ви заявявамъ, че ние нито дневния ви рѣдъ, нито подобни заеми бихме могли да гласуваме. Тръгнете по единъ по-другъ пътъ, по който фактически да се стабилизира финансово, икономически и стопански страната ни. Този пътъ вие го имате отъ миналото, вие го знаете много добре (Възражения отъ сговориститѣ), и ако тръгнете по него, вие ще направите много по-голѣмо добро на страната, отколкото ако вървите по пътя на заемитѣ, защото този пътъ на заемитѣ ще ви доведе не следъ дълго до други заеми, следъ това до още заеми. А това е пътятъ на забатачаност, това е пътятъ на банкрута, къмъ който се тласка страната. (Продължителни рѣкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ, крило „Врабча“)

В. Драгановъ (з. в): Ще направимъ България колония!

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думати народниятъ представителъ г. Никола Мушановъ.

Н. Мушановъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Когато г. министърътъ на финанситѣ свърши речта си, г. министъръ-председателътъ заявя, че той си запазва правото да говори, следъ като говорятъ предста-

зители на опозиционните парламентарни групи. Съгласно чл. 55 на правилника за вътрешен ред на Народното събрание, след отговора на министъра, освен запитвача, могат да говорят — всеки най-малко до 1/4 час — и по един оратор от всяка парламентарна група. Аз бих молил уважаемия председател да каже, свършиха ли се обяснения на министър по интерпелацията или има още някои обяснения да се дават — въ такъв случай ще слъза и ще дочакам г. министър-председателя да каже своята дума.

Министър-председател А. Ляпчев: Обясненията по интерпелацията са свършени; моят отговор ще бъде отговор на това, което ще кажете. Като министър имам правото да си кажа думата.

Д. Кьорчев (нац. л): Не е така.

Министър-председател А. Ляпчев: Имам право.

Д. Кьорчев (нац. л): Ние ще си кажем думата върху вашите обяснения — свършете ги!

Министър-председател А. Ляпчев: Аз имам право като министър да говоря **всѣкога**.

Д. Кьорчев (нац. л): Но не по интерпелация.

Министър-председател А. Ляпчев: По всичко и **всѣкога**.

Д. Кьорчев (нац. л): Не е вѣрно. Този правилник, г. Ляпчев, си го правил ти.

Министър-председател А. Ляпчев: Да, и тъй е правилникът. Г. Кьорчев! Трѣбва да си въ нѣкое особено настроение, какво да ти прави!

Н. Мушанов (д): Значи, г. министър-председателъ тъкмува, че той има правото да говори.

Уважаеми г. г. народни представители! Не е въпрос тукъ за споръмъ формално. Ако искате да поставите сериозно въпроса и ако г. г. министрите сѣматъ, че, когато се воджежда подъ отговорностъ чрезъ интерпелация единъ кабинетъ, министрите дължатъ първи да изкажатъ защитата си, а остава на запитвача и на групите да се изкажатъ следъ туй, което е станало на интерпелирането и на министерската отговорностъ, ние ще приемере реда, който правилникътъ предвижда.

Министър-председател А. Ляпчев: Формализирате ли се отъ това, г. Мушановъ?

Н. Мушанов (д): Да, формализирамъ се.

Министър-председател А. Ляпчев: Ако се формализирате, слѣзте, азъ вземамъ думата.

Н. Мушанов (д): Така е правилното. (Слѣза отъ трибуната)

Министър-председател А. Ляпчев: Г. председателю! Искамъ думата.

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата г. министър-председателъ.

Министър-председател А. Ляпчев: Г. г. народни представители! Азъ знамъ много добре, че, когато алкохатитѣ нѣма какво да кажатъ предъ сѣда на сѣщията на процеса, тѣ се занимаватъ съ такива формални уловки. (Ржкопѣскация отъ сговориститѣ. Възражения отъ дѣлицата) Тоя е първото доказателство, че цѣлото нѣмъ обвинение е пропаднало. То се знае, че е пропаднало. (Глътка) Добре, азъ ще говоря сега и ще имамъ правото пакъ да говоря — това ми го дава правилникътъ. (Ржкопѣскация отъ сговориститѣ. Веселостъ)

Ще бѣда много кратко. Съ нѣколко думи само ще се изкажа по тъй наречената интерпелация на г. Илия Георговъ, защото друга интерпелация нѣма — другото е писане.

К. Томовъ (з. в): А интерпелацията на Стоянъ Омарчевски?

Министър-председател А. Ляпчев: Интерпелацията на г. Стоянъ Омарчевски не се рази.

К. Томовъ (з. в): Азъ казахъ, че се присѣдиняваме къмъ думитѣ на г. Илия Георговъ.

Министър-председател А. Ляпчев: Вие казахте, че се присѣдинявате къмъ интерпелацията на г. Георгова, значи, остава, само Георговата интерпелация. Много ясно е. Недейте най-после личава моя добъръ приятелъ г. Илия Георговъ отъ заслугата за тъй тържествени заседания — негова е заслугата за предизвикването нѣмъ.

Х. Бѣевъ (з. в): И Вие се формализирате!

Министър-председател А. Ляпчев: Уводътъ и мотивитѣ на интерпелацията не ме интересуватъ; мене ме интересува, какво собствено нѣта г. Георговъ.

(Чете) „Какви сѣ били основанията на правителството, за да се уповава съ такава сигурностъ, че ще добие нуждната препорѣка отъ Обществото на народитѣ за сключването на заема?“

Отговорътъ е даденъ за мене съ познатото. Нѣма какво да отговарямъ.

Второ: „Не счита ли правителството, че за осмисляването на единъ износенъ държавенъ заемъ е необходимъ авторитетътъ на едно широко коалиционно правителство?“ Отговорътъ е даденъ. И още какъ е даденъ!

Държа да направя едно изявление. Пресметната телеграма, дото се съобщава онова, що е казалъ английскитъ подсекретаръ на Министерството на външнитѣ работи и което се отнася до българското правителство, до кредита на българското правителство; азъ го тъкувамъ като кредитъ на България. (Ржкопѣскация отъ сговориститѣ) Това е моето разбиране. Но едновременно съ това тѣ ценятъ, че това правителство има основание да представлява България. (Ржкопѣскация отъ сговориститѣ) Това е ясно.

Така че и този въпросъ отъ интерпелацията е изчерпанъ. Това е всичкото. Нѣма какво по-нататъкъ да се спирамъ на таа интерпелация.

Сега, говори се защо не се е отговорило тогавъ, когато сѣм допозирани тия питання и интерпелации. Моятъ другаръ г. Молдовъ и по този въпросъ на широко се обясни. Има нѣща, които трѣбва да се знаятъ като аксиоми и ако нѣкои ги оспорватъ, на тѣхъ трѣбва да се даде едно извинение, че малко сѣ запознати съ въпроситѣ; но не може по таква аксиома да се повдига въпросъ отъ хора, които претендиратъ да тъкуватъ законитѣ, аксиоми, предвидени въ нашата конституция и които сѣ били всѣкога въ реда на нашия Парламентъ. Азъ бихъ отишелъ много далечъ, ако взема да ви приеждамъ по сѣмния въпросъ идентичнитѣ отговори, които сѣм давани преди години. Кои сѣм тѣ? Народнитѣ представители иматъ право да питатъ и запитватъ, но правителството ще отговори, когато това му е възможно. А това може да му бѣде невъзможно, защото често нѣмъ се случва, че интереситѣ на държавата не му даватъ тази свобода на действие. Това не е ли ясно? Може ли да бѣде иначе? Оттукъ, обаче, нѣкои господа прескачатъ веднага: „Правителствата ни изправятъ предъ faits accomplis. Г. г. народни представители! Защо да си играемъ съ думи? Правителствата управляватъ; тѣ не могатъ да излѣзатъ предъ Парламента съ приказки; тѣ трѣбва да излѣзатъ предъ Парламента съ нѣщо завършено.“

Н. Пждаревъ (д. сг): Да искатъ съзетъ!

Министър-председател А. Ляпчев: Тѣ сѣм длъжни, обаче, не само по отношение на Парламента, но и по отношение на цѣлата страна, да си отворятъ много добре очитѣ и да знаятъ не само какво може да бѣде добре — има много добри работи — но и какво може да бѣде да дадено време приемливо и кое неприемливо, дори като е добро. Това е тѣхнѣ дългъ. И тъй тази преценка трѣбва да я правятъ на своя отговорностъ. Колкото за Парламента, когато министърътъ каже: „Азъ сега не мога да отговоря“, ако запитвачътъ е недоволенъ, той може да повдигне въпросъ, да се гласува искането на министъра, и ако министърътъ нѣма довѣрието на Парламента, за да се отложи отговорътъ на интерпелацията, взема си папката и слѣда на онѣя столонъ (Сочи банкитѣ на народнитѣ представители) Това е редътъ. Другъ редъ нѣма.

Още когато ми се дадохъ тѣзи питання и запитвания, азъ казахъ: ще ви отговори следъ 15 мартъ. И по едно щастливо ствадение, че денътъ за интерпелациитѣ, четвъртъкъ, попада точно на 15 мартъ, устояхъ на думата си вчера — откри се голѣмиятъ дебатъ по интерпелацията за заема. Това дължехъ и това направихъ.

Добре. Можехъ ли азъ да дамъ разяснения, освѣтления по този въпросъ, преди моитѣ другари да се върнатъ отъ Женева съ това завършено дѣло, което ще имате възможността специално да разглеждате? Не биваше да го правя. И Народното събрание съ съзнанието, че не биваше да го прави, ме подкрепи. И тѣзи, които запитваха, и тѣ бѣха съ съзнанието, че не бива да се слага въпросътъ непременно утре да имъ се отговори, и тѣ си наложиха необходимото търпение да почакаятъ.

Д. Кьорчевъ (нац. л.): Вие не отговорихте, но додохте обяснение: „Видете спокойни, Банката нѣма да бѣде акционерна“.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Кьорчевъ! Азъ зная всичкитѣ ваши промѣни. Казать съмъ и другъ пътъ: дръжте си часовника. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ) Прогрѣйте го!

Д. Кьорчевъ (нац. л.): Не знаете какво приказвате.

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Е, сега какво да Ви отговоря? — И тѣй, г-да, всичко това е било ясно, всичко това се е добре разбирало. И ние дойдохме до щастливия моментъ, когато можахме да чуемъ, както каза и предложениитѣ, не само прекрасната речъ на г. министра на финанситѣ, но само неговия художественъ изразъ, но и силната аргументация, призната и отъ предложениитѣ оратори. Тѣй е — аргументитѣ сѣ силни.

Тогава се яви единъ въпросъ, за който собствено азъ щѣхъ да взема думата. Този въпросъ ми се зададе вчера отъ г. Пастухова: защо ние сме турчили на дневнитѣ редъ интерпелациитѣ, когато самиятъ въпросъ е разрешенъ — и азъ ще прибавя смѣло — най-благополучно при условията, въ които се намира нашата страна? Азъ възразихъ тутакси на г. Пастухова: ако вие, интерпелаторитѣ, искате да се занимаемъ съ този въпросъ въ свързка съ самия протоколъ — който специално ще се сложи на разглеждане и на одобрение — азъ нѣмамъ нищо противъ да преустановимъ тѣзи дебати. Веднага протестъ: „Не“. Подчинявамъ се. Азъ кѣтъ Парламента храня едно голѣмо уважение и внимание. Отъ това, което се чу отъ вчера до днесъ, обичамъ да вървамъ, има печалба голѣма, грамадна. Тазн печалба е поучителна, тя ще бѣде съ добри послѣдствия.

Азъ направихъ изявление, което не може да не се направи, а именно, че протоколътъ, който сега е въ проектъ, като му дойде времето, ще се сложи на дневнитѣ редъ. По него ще станатъ специални дебати, по него ще вземе думата не само министърътъ на финанситѣ, но и моитѣ другари, министърътъ на външнитѣ работи, комуто се дължи единъ голѣмъ дѣлъ въ тая придобивка за нашата страна; възможно е и нѣкой другъ — въ това число и азъ — да взема думата, и ще чуемъ всичко за и противъ, и най-свободно, най-редовно ще се види какво е. И азъ съмъ дълбоко убеденъ, че той ще се одобри. Не може да не се одобри. Но, понеже този въпросъ ще остане за после, подхвърли се: „Това е една хитро скроена маневра, за да се доберете до нѣкакво разрешение на голѣмия въпросъ за заема“. Съвсемъ не. Това го отхвърлямъ. Не съмъ азъ човѣкътъ, който ще искамъ да имамъ тъмни дѣла. Азъ искамъ всичко да бѣде свѣтло, ясно, но едновременно съ това не съмъ азъ човѣкътъ, който отъ страхъ за нѣкаква моя възлюблена идея, отъ страхъ за кой какво ще каже, въ кой салонъ какъ ще ме таксуватъ да спра изпълнението на държавния си дългъ. Никога, никога! (Бурни ржкоплѣскания отъ сговориститѣ) Както войникътъ пада на бойното поле, така за политическия деятель настѣпва моментъ, когато той съ готовност трѣбва да се пожертвува — политически разбирамъ, ако не за дълго, поне на кратко време — но да застъпи онака позиция, която той я смѣта единствената спасителна за отечественитѣ интереси. (Бурни ржкоплѣскания отъ сговориститѣ) Азъ въ Министерския съветъ мнения отъзвѣн не мога да слушамъ и никога нѣма да ги чуя. Азъ искамъ хората тамъ да бѣдатъ съ свободна свѣсть и както обущата си чистятъ отъ праха преди да влѣзатъ тамъ, тѣй също и свѣститѣ си да очистятъ отъ каквито и да сѣмъ указания на хора, които не познаватъ въпроситѣ, и тамъ да положатъ всичкитѣ свои усилия, да видятъ въ цѣлостъ конкретно какво е положението и по него по свѣсть да се произнасятъ съ чувство на отговорност, не съ чувство на любезност и по това, че не зная кой каже какво казаль. Ако въ България се следваше това нѣщо, България щѣше да

икономиса много работи. Но има случаи гдето fait accompli-тата сѣ били пакостни. Тия fait accompli-та, които сѣ били пакости, тѣ не сѣмъ минали по каната на Народното събрание. Вие ги знаете. Азъ не желая да раздухвамъ страсти, азъ не ме да говоря за раздѣлъ И, почитаеми господа отъ дружбанински лагеръ, които сега сте тѣй добри, за да приберете въ наметата срѣда този, който ги създаде. (Бурни и продължителни ржкоплѣскания отъ сговориститѣ и викове „Браво!“ Възражения отъ земеделцитѣ) Азъ само мога да скръбѣя, че тамъ (Сочи земеделцитѣ) сѣмъ се подредили хора, на които мѣстото и въ тази коалиция, която днесъ се представлява, не е и не може да бѣде. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ) Само тѣй ще каже. (Възражения отъ земеделцитѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

И. п. Япчевъ (з. в.): Вие уважавате генералъ Жековъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ уважавамъ генералъ, безспорно, но ние не уважаваме себе си. Като се има предъ видъ какво сте поддържали, какво сте правили и какво правите сега, азъ не зная ако има свѣстенъ човѣкъ въ тази страна, дази ще може да ви повѣрва. (Възражения отъ земеделцитѣ)

Н. Стамболиевъ (з. в.): Има, както виждате.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: И това е първо доказателство за вашия съсемъ погрѣшенъ пътъ. Тѣй е.

А. Радоловъ (з. в.): Оставете ние да се защитаваме, нѣмаме нужда отъ вашата защита. Ние ще можемъ достойно и добре да се защитимъ.

Г. Реджовъ (д. сг.): Да, много достойно ще се защитите!

А. Радоловъ (з. в.): Нѣмаме нужда отъ вашата защита.

Т. Стоилковъ (д. сг.): Вие сте престѣпници. (Глъчка)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! При интерпелацията, сложена и разглеждана, отговоритѣ дадеа, азъ, безспорно, ще искамъ отъ народното представителство да одобри всички ония усилия, които положи днешното правителство, да одобри всички ония постъпки въ всички направления, които то прави, за да може България да сдобие въ заемъ — то е много важно, по него ще говоримъ — да добие една морална придобивка, една концесия, каквато никому не сѣмъ я дали днесъ.

Сега, г. г. народни представители, да изслушамъ ли всички оратори и споредъ правилника да взема думата после, или да се спра на излиянията на г. Радоловъ?

А. Малиновъ (з. в.): Да, но тѣй не бива да се партизанствува.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ ще ги изслушамъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Г. г. народни представители! Частъ е 8.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Правя предложение да се продължи заседанието до свършването на занимаващия ни въпросъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля онѣзи г. г. народни представители, които сѣмъ съгласни да се продължи заседанието, докато се свърши въпросътъ, който разглеждаме, да вдигнатъ рака. Болшинство, Събранието приема. Има думата народниятъ представителъ г. Никола Мушановъ.

Н. Мушановъ (д.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Ще бѣда много кратъкъ и ще ви обясня защо.

Подадена е една интерпелация отъ г. г. Никола Андреевъ и Илия Георгиевъ, като представители на Радикалната партия въ нашия Парламентъ, на 15 декемврий 1927 г. Значи, повече отъ три месеца, откакъ тя е депозирана въ бюрото на Народното събрание.

Д. Кьорчев (нац. л.): (Към министър-председателя) Слушайте сега за правилника.

Министър-председател А. Ляпчев: Аз ще Ви кажа отговора на Стреземап, като министър-председател, но един такъв въпрос. Там Вие се интересувате.

Н. Мушанов (д): Въ чл. 54 от правилника е казано: (Чете) „За запитванията Събранието определя особени заседания всеки две седмици“. Не чуваме други обяснения г-да, които да могат да ни убедят, че не можеше въ разстояние на две седмици да се постави на дневен ред интерпелацията. Защото, както уважаемият г. министър-председател ни прочете диспозитива ѝ, тя имаше действително своето значение, ако се бѣше разгледала своевременно, тогава, когато се гонѣше да се достигне известна цел чрез нея.

Н. Пждарев (д. сг): Сѣмѣтахте, че само коалиционно правителство можеше да постигне . . .

Н. Мушанов (д): Ако г. председателът, тъй строгъ спрямо апострофитъ на опозицията, уважава трибуната, нека да бѣде такъв и спрямо апострофаджийтъ отъ болшинството. Иначе ще считаме, че не сме при равноправни условия.

Председателствуващ А. Христов: (Звъни)

Н. Мушанов (д): Дойдохме при това положение да разискваме днесъ интерпелацията. Уважаемият г. министър ка финансовѣ държа дълга речъ предъ насъ; тя е негова трета речъ, той се оплака предъ насъ, защото действително е уморенъ и гласътъ му не държи — два дена вече предъ васъ той държа дълги речи по три часа. Така че вие сте много добре осветлени по всичкитъ въпроси. (Възбуждения отъ сговориститѣ). Но какви въпроси имаше собствено засегнати въ интерпелацията и какви обещания имаше дадени отъ уважаемия г. министър-председател да ни осветли при поставяне интерпелацията на дневен редъ? Вие си спомняте, че когато неотдавна г. Пастуховъ и г. Малиновъ говориха и поискаха да се сложи на дневен редъ интерпелацията, вие се защитихте съ чл. 92 отъ конституцията и казахте, че на 15 ще отговорите. Когато се повдигна въпросъ по оставката на г. Кимонъ Георгиевъ, уважаемият г. министър-председател каза: „На 15 ще ви отговоря“. Вие слушахте наедно съ мене, уважаеми г-да, и азъ не вѣрвамъ никой да ме опровергае, ако констатирамъ, че по този фактъ г. г. министритѣ не ни казаха нито една дума.

Н. Топалов (д. сг): (Сѣме се).

Н. Мушанов (д): На какъвъ трети въпросъ трѣбва да дамъ обяснение, за да ви прочета следъ туй кратката декларация, която нѣма да ви отнеме даже и пет минути?

Азъ видѣхъ тукъ г. Молловъ, като министър на финанситѣ, действително, въоръженъ добре; човѣкъ, който вѣрва въ своето дѣло, човѣкъ, представител на кабинета. Виждамъ той да има не само подкрепата на кабинета, но и бурнитѣ рѣкопльскания на болшинството, които показватъ, че цѣлният Демократически сговоръ е добре сплотенъ около своя министър. Ние присъствуваме на тая манифестация. Но, уважаеми г-да, вие, които зачетохте парламентарния режимъ, и уважаемият г. министър-председател, който току-що, като свърши речта си, ни каза, че е неговъ горещъ привърженикъ — вие не чувствувате ли, да не кажа срамъ, но нѣкакво стѣснение, когато идвате тукъ предъ насъ въоръжени тъй силно, съ такива патетически речи и ни поставяте въ положение да не можемъ да кажемъ нито една дума, защото ние не знаемъ нито протокола, нито условията по заема?

Министър-председател А. Ляпчев: Ще го имате.

Н. Мушанов (д): Азъ искамъ да се замислите върху това, когато ни казвате, че поставяте Парламента при условия действително да може да каже думата си по голѣмитѣ злободневни въпроси на българската стопанска и финансово-политика. И мене ми се струва, че вие трѣбва да изпитвате най-малко едно стѣснение предъ тая опозиция, която мълчи; тя е гола, вие не сте ѝ дали нито едно средство за борба срещу васъ. Затуй тия много бурни рѣкопльскания иматъ голѣмо значение не за Парламента, а за васъ, за да си давате куражъ. (Рѣкопльскания отъ лѣвицата. Възбуждения отъ сговориститѣ)

Председателствуващ А. Христов: (Звъни)

Н. Мушанов (д): Още единъ фактъ и свършвамъ. Действително по едно-шастливо съзвпадение — а всички събития изглежда, че все шастливо се слагатъ за Демократическия сговоръ (Сѣмѣхъ всѣдъ сговориститѣ) — . . .

Министър-председател А. Ляпчев: (Сѣме се) Така е.

Н. Мушанов (д) . . . вчера по едно чудо въ английския парламентъ се прави запитване по българския възстановителен заемъ. Представете си, това стана тъкмо вчера, когато парламентарната група на Демократическия сговоръ бѣ се събрала на частно заседание. Въ туй именно време идва това известие отъ страната — на кого мислите? — на Англия! Туй го казватъ г. г. министритѣ, които се похваляха — така свършиха речитѣ си — „и Англия вѣрва на туй правителство на Демократическия сговоръ!“ (Сѣмѣхъ всѣдъ лѣвицата)

А. Малинов (д): Г. министър-председателъ направи една корекция, която бѣше на мѣстотъ си. Азъ одобрявамъ туй, че той поправи г. министра на финанситѣ, като каза, че една държава като Англия не дава довѣрието си на правителство отъ една партия, а го дава на България. Тая корекция бѣше на мѣстотъ си.

Министър-председател А. Ляпчев: Но зачитатъ правителството, което представлява България.

А. Малинов (д): Г. Ляпчевъ! Ако вървимъ изъ този пътъ, ние ще тласкаме и други правителства. . . — Вие ме разбирате нали?

Министър-председател А. Ляпчев: Азъ Ви разбирамъ, но и Вие много добре разбирате моитѣ думи.

Н. Мушанов (д): Много добре е, когато се разбиратъ работитѣ.

Министър-председател А. Ляпчев: Ние се разбираме съ Васъ, г. Малиновъ, но какво да Ви правя, въ лоша сѣда сте.

Н. Мушанов (д): Трѣбва да се разбиратъ работитѣ! — И тъй, г-да, азъ почитамъ този господинъ, благородникъ отъ Англия, който е станалъ да запитва въ английския парламентъ по нашия заемъ.

Г. Василев (д. сг): Той е болшевикъ.

Н. Мушанов (д): Всѣки единъ гласъ отъ кѣдето и да е, който ще се чуе въ полза на моето отечество, азъ казвамъ, че е добре дошълъ и почитамъ онзи, който го е казалъ. Но, г-да, азъ съмъ убеденъ, че онзи, който е говорилъ въ английския парламентъ, ако дойде да види нашиятъ парламентарни порядки и нашето положение въ този моментъ, би се отказалъ да ни даде подкрепата си. (Рѣкопльскания отъ лѣвицата. Сѣмѣхъ всѣдъ сговориститѣ)

Министър д-ръ Т. Кулевъ: Особено като чуе Вашата речъ!

Н. Мушанов (д): Азъ съмъ напълно убеденъ въ това. И тъй, г-да, нѣма да застъпамъ никакъ по сѣщество въпроситѣ, които се измесоха тукъ, защото съмъ убеденъ въ снизхождението отъ страна на правителството и болшинството, че нѣма да желаете да ни поставите въ това положение на неравенство, голи рѣби — не имъ е дадено нищо да видятъ сиромаситѣ! Чуватъ постоянно „протоколъ“, „условия за заемъ“, чете имъ тукъ г. Молловъ писма, рѣкопльските вие, които навърно вече три пати сте ги чували, и искате отъ насъ да влѣземъ въ споръ.

Обаждатъ се отъ сговориститѣ: Елате въ Сговора.

Н. Мушанов (д): Ахъ, тѣзи другари, които ги виждамъ тукъ, съ които съмъ билъ въ опозиция, тѣ ще признаятъ че действително сте ни поставили въ тежко положение.

Г. Василев (д. сг): Имате пълното наше съчувствие.

Н. Мушанов (д): Ето защо нѣма никакъ да се докосвамъ до тия въпроси, които въ всѣка една фраза отъ речта на г. министра се третиратъ много сериозно, защото

съм действително важни въпроси. Действително по тоя заемъ ще има да се държат дълги речни, а азъ предвиждамъ, че ще има да се държатъ много оживени речни.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Безспорно.

Н. Мушановъ (д): И то ще биде отъ полза за България, отъ полза за Парламента, който ще трѣбва да обсъди този сериозенъ въпросъ. Но днесъ, както той се положи тукъ, ние да рѣкопльскаме, ние да одобряваме, безъ да знаемъ ние защо туй става, защото ние действително не знаемъ що се дебатира тукъ въ тоя Парламентъ, това не е редно.

Отъ сговориститѣ: А-а-а!

Министъръ А. Буровъ: Че вие отваряте дебатитѣ.

Н. Мушановъ (д): Г-да! Като гледамъ това болшинство отъ интеллигентната, така наречена камара, като гледамъ очи въ очи много познати, иначе почтени хора въ тая страна, да се надсмиватъ надъ туй, което азъ конституирамъ, че опозицията днесъ не знае нито протокола, нито условията на заема и че ние следователно не сме въ положение да говоримъ, не зная какъ да го квалифицирамъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Кой ви иска да одобрявате заемъ? Азъ нали ви казахъ, че заемъ още нѣма.

Н. Мушановъ (д): Моля, моля. Ами че речта на г. министра на финанситѣ бѣше тъкмо по същество.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Искате освѣтления. Ако не ги дадемъ — лошо, като ги дадемъ — пакъ лошо!

Н. Мушановъ (д): Това сега е шашарма.

Г-да! Азъ свършвамъ, като моля даже за извинение, защото нѣмаше и толкова да говоря. Азъ нѣмаше даже и това да говоря, тъй като съдържанието на нашата резолюция, която ще прочета сега, се занимава тъкмо съ отговорността на правителството за периода откакто се повдигна въпросътъ за заема въ декемврийската сесия на Обществото на народитѣ до днесъ, смѣтайки, че то носи отговорностъ за своята дейностъ предъ Парламента и предъ обществото. Защо — имайте добрината да ме изслушате.

Ще ви чета декларацията на опозицията, обединена . . .

Отъ сговориститѣ: А-ха! Въ името на какво?

Н. Мушановъ (д): Чакайте бе, и вие нѣкога ще се обединявате въ опозиция. (Смѣхъ всрѣдъ сговориститѣ) Хемъ скоро ще дойде, много скоро! (Общъ смѣхъ).

(Чете) „Декларация. — Парламентарнитѣ групи: на Българския земеделски народенъ съюзъ“, . . .

Отъ сговориститѣ: Начело! А-ха! Браво, браво! (Смѣхъ и рѣкопльскания отъ лѣвицата и дѣсницата)

П. Миновъ (з. в): Да живѣе Земеделскиятъ съюзъ!

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, тишина, г-да.

Н. Мушановъ (д): Неволно ме карате да ви смоня на васъ младитѣ, които тукъ не знаете една парламентарна теория, съчинена отъ народняцитѣ. Менъ ми се чини има много народняци тукъ, които знаятъ, че въ 1912/1913 г. имаше една парламентарна теория, създадена отъ покойния Теодоръ Теодоровъ, единъ умненъ държавникъ, който казваше . . .

Министъръ А. Буровъ: Сега го признахте. Много късно!

Н. Мушановъ (д): Азъ не съмъ го призналъ сега, вие знаете, че азъ съмъ го признавалъ и въ миналото. (Смѣхъ всрѣдъ сговориститѣ) Нека кажа, че г. министърътъ се закача, защото той знае, че азъ съмъ го почиталъ, макаръ и мой противникъ, съ когото много горещо сме се борили, като противници. Той бѣше създавалъ теорията, че правото за наследство на кабинета има най-големата група въ Парламента. Ако вие, народняцитѣ, слушахте мнението на Теодорова, земеделцитѣ трѣбваше да дойдатъ на власт. Азъ бѣхъ противъ тая теория. (Възражения отъ сговориститѣ. Глъчка)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

Нѣкой отъ земеделцитѣ: Недейте ги плаши, г. Мушановъ!

Н. Мушановъ (д): (Продължава да чете) „Демократическата партия“, . . .

Отъ сговориститѣ: А-а-а!

Н. Мушановъ (д): „Националибералната партия“, . . .

Отъ сговориститѣ: А-а-а!

Н. Мушановъ (д): „Народнолибералната Стамболова партия, Българскиятъ земеделски съюзъ обединенъ“, . . .

Отъ сговориститѣ: О-о-о!

Н. Мушановъ (д): . . . „Радикалната партия, Обединената националиберална партия и Западнотийската професионална партия“, . . .

Отъ сговориститѣ: О-о-о!

Н. Мушановъ (д): Азъ ще ви сърадвамъ, когато за нѣкоя обща дейностъ въ България ще можете да съберете деветъ партии. (Рѣкопльскания отъ лѣвицата. Възражения отъ сговориститѣ)

Г. Василевъ (д. ст): Желѣзниятъ блокъ къде е?

Г. Марковъ (з. в): Той е на мѣстото си.

Н. Мушановъ (д): . . . „като изслушаха обясненията на правителството и дебатитѣ по интерпелацията, констатираше:

„1. Още презъ м. декемврий м. г., правителството постави въпроса за сключването на единъ държавенъ заемъ за възстановяването на стопанското и финансово положение на страната, като за тая целъ изрично се упомена въ тронното слово и отговора на тронното слово. Презъ декемврийската сесия на Обществото на народитѣ заемътъ не се реализира и въпросътъ за заема се отсрочи за мартенската сесия т. г., поради несъгласието на Финансовия комитетъ при Обществото на народитѣ съ условията на правителството, което решително се бѣ противопоставило за преустройството на Българска народна банка въ акционерна;

„2. Въ периода отъ м. декемврий до м. мартъ т. г., отъ изявления на мѣрдавини правителствени срѣди, отъ съобщения въ българския и чуждестраненъ печатъ, отъ загатвания по разни поводи въ Парламента, се виждаше, че правителството продължаваше да стои на своето първоначално взето стновище по преустройството на банката.

„3. При заминаването на нашитѣ делегати за Женева, се забележа, че правителството е отстъпило отъ своето първоначално становище и се е спрѣло на една компромисна формула по въпроса за преустройството на банката, споредъ която формула преустройството по начало се възприема. Опититѣ да се предизвикатъ въ Парламента обяснения по тоя голѣмъ въпросъ не дадоха никакви резултати. Народното представителство имаше всичкитѣ основания да биде още повече обезпокоено и загрижено, предъ видъ на настѣпващия фактъ съ оставката на единъ министъръ, мотивирана съ доводи отъ общественъ интересъ.

„4. Отъ днешнитѣ обяснения на правителството се вижда, че преговоритѣ по сключването на заема и уговарянето на съответнитѣ условия съвсемъ не сѣ били отъ характеръ, за да не могатъ предварително да се изяснятъ въ Народното събрание, напотивъ народното представителство въ лицето на горепоменатитѣ групи намира, че такива голѣми съдбоносни за интереситѣ на държавата въпроси, като реорганизирането на Българската народна банка въ акционерна и излагане на несигурностъ стопанската независимостъ на страната можеха сполучливо да бидатъ разрешени само при пълното съдействие на Народното събрание, което въ такъвъ случай ще изразява волята на цѣлия народъ.

„5. Констатирайки всичко гореизложено, народното представителство изказва недовѣрие на правителството.“ (Рѣкопльскания отъ лѣвицата. Оживление всрѣдъ сговориститѣ)

Подписаха: „За Българския земеделски народенъ съюзъ: Г. Марковъ, Х. К. Баевъ, Д. Гичевъ“, . . . (Смѣхъ всрѣдъ сговориститѣ) — Нали съдържанието е хубаво!

Т. Кожухаровъ (д. сг): Значи подписите не ви струват!

Ц. Бръшляновъ (д. сг): Подписите не са тъй хубави!

Н. Мушановъ (д): „За Демократическата партия: Н. Мушановъ; за Национал-либералната партия: Д. Кюрчевъ, М. Храмовъ; за Народно-либералната Стамболова партия: Хр. Статевъ; за Българския земеделски народен съюз (обединенъ): К. Томовъ; за Радикалната партия: Н. Андреевъ; за Обединената национал-либерална партия: Б. Смиловъ; за Западнотийската професионална партия: Ц. Табаковъ“.

Надъвамъ се, уважаеми господа, че фактите, които сме констатирали, са вярни, че опозицията съвременно и съвременно полага въпроса, за да задържи традициите на Парламента и да кара всяко демократическо правителство да се вслушва въ гласа на народа и въ гласа на Парламента. (Ръкопляскания отъ дънците)

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Тодоръ Влайковъ.

Т. Г. Влайковъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Предметътъ на вчерашната интерпелация, развита тукъ отъ видния народенъ представител, мойтъ старъ приятелъ, г. Илия Георговъ, е известенъ. Това е въпросътъ за заема. Знае се, че въ сщностъ въ тази интерпелация не се засяга въпросътъ относително сщността на постигнатото по въпроса за заема, сиречь протоколътъ на съвета на Обществото на народитъ, а така както навремето още бѣше поставена тази интерпелация, се искаше само да се дадатъ освѣтления по върежа на онова, което се прави по този въпросъ отъ правителството.

Отъ страна на г. министъра на финансите се дадохъ най-обширни и обстойни обяснения както по въпроса, какво е заставило правителството да прибѣгне къмъ търсенето на заемъ, така и за всичките ония усилия и постѣпки, които са извършени отъ правителството предъ Обществото на народитъ за постигането на тази целъ. Онова, което е постигнато — самиятъ протоколъ — не можеше и не може да бѣде предметъ на интерпелацията, защото такъвъ единъ протоколъ, или единъ договоръ за заемъ, както би било при другъ случай, не може да бѣде приетъ или отхвърленъ при разглеждането на една интерпелация. Както всѣки договоръ, сключенъ съ която и да е страна, както всѣки договоръ за заемъ, така и единъ протоколъ, какъвто е този, приготвенъ отъ съвета на Обществото на народитъ, само то себе си се разбира, че ще бѣдатъ представени въ Народното събрание въ тѣхната пълнота, че ще бѣдатъ дадени всички нужни обяснения, които ще бѣдатъ поискани, и, следъ изчерпателни разисквания, този протоколъ или при другъ случай договоръ ще бѣде приетъ или отхвърленъ. Това е въ сщностъ парламентаризмътъ.

Тукъ се споменаваше, че, при усилията, при постѣпките, които са правени за този заемъ, е билъ нарушенъ парламентаризмътъ. Най-напредъ отъ г. Пастухова и отъ нѣкои други се поддържа, че е нарушенъ парламентаризмътъ чрезъ това, гдето навремето, когато е била депозирана интерпелацията — която, смѣта се, е имала за целъ да се дадатъ при разискванията по нея указания или директиви отъ Народното събрание за това, по какъвъ начинъ, по какъвъ пътъ, при какви условия трѣбва да се действува по-нататкъ — не е дадена възможностъ на Народното събрание предварително да даде своите упътвания, своите директиви за по-нататъшната дейностъ на правителството. Следователно, парламентаризмътъ билъ погасенъ, билъ потъпанъ. Тая теза твърде обстойно я разви г. Пастуховъ, но тя проглеждаше и въ другитъ говори, тя пролича донѣкъде и въ декларацията, прочетена отъ г. Мушанова.

Нека ми бѣде позволено — малко-много и азъ поразбирамъ отъ парламентаризмъ — да заявя най-категорично, че това схващане за парламентаризмъ не е вѣрно, не е сщинско разбиране на парламентаризма. Парламентаризмътъ, парламентарното управление предполага, че има раздѣление на властите, предполага, че има изпълнителна власт, която наистина излиза отъ Парламента, която отговаря предъ Парламента, но която извършва всички управителни действия и която подготвя всички договори, всички съглашения, всички действия, които се вършатъ съ нѣкоя трета страна. И парламентаризмътъ се проявява въ това, че извършенитъ отъ изпълнителната властъ действия се внасятъ за разглеждане въ парламента и парламентарътъ пълновластно и свободно може и трѣбва да вземе решения по

тѣхъ, които решения могатъ да бѣдатъ и положителни, и отрицателни, може да се одобри извършеното отъ правителството, може и да се отхвърли, както е имало случаи да се отхвърлятъ договори за заемъ — дори и въ нашата страна. И при такива случаи не става — никѣде не е ставало, не е ставало и у насъ — въпросъ, че условията на тия извършени актове, на тия договори за заемъ, или за каквото и да е, е трѣбвало предварително да бѣдатъ обсъждени отъ Парламента, отъ Народното събрание, да бѣде вземено неговото становище и тогава чакъ правителството да отиде да сключи тѣзи договори. Това никѣде не става. Г. Пастуховъ се опита, когато бѣше малко предизвиканъ тукъ, да посочи такива случаи отъ парламентарния животъ на другитъ страни, отъ всесвѣтската парламентарна история. И той ни посочи такъвъ примѣръ; той ни приведе за доказателство — какво? — че нѣкъде си, когато такъвъ договоръ билъ представенъ и се намѣрилъ неприемливъ, билъ изпратенъ въ комисията и тамъ останалъ. Да, възможно е да стане това нѣщо и става, но то значи, че Парламентарътъ не е одобрилъ управителната акция на правителството и по косвенъ начинъ, понеже не е искалъ да бламира правителството, оставя работата въ комисията. Но това съвсемъ не е туй, което той иска. У насъ, поне отъ 27—28 години, откакто участвувамъ въ Парламента, презъ което време са прокарани при различни режими различни заеми, мога да ви заявя, че нито въ единъ случай не е допусната нито помисълъ да се иска въ предварително отъ Народното събрание нѣкакви директиви за каквото и да е постѣпка.

А. Малиновъ (д): Една малка поправка, г. Влайковъ. Въ нашия Парламентаръ има случаи, когато правителството е искало специаленъ мандатъ, за да отиде да сключи заемъ. Само тази поправка Ви правя.

Министъръ-председателъ А. Липчевъ: То е съвсемъ друго нѣщо.

А. Малиновъ (д): По чл. 123 отъ конституцията е ставало това.

Т. Г. Влайковъ (д. сг): Това го разбирамъ.

А. Малиновъ (д): Изпълнителната властъ не е задължена да иска мандатъ, но е искала, и дебати са ставали. Собствената практика на нашия Парламентаръ Ви сочи добавление на това, което каза г. Пастуховъ.

Т. Г. Влайковъ (д. сг): Мандатъ може да иска, това е въ реда на нѣщата, но, при даването на този мандатъ, нѣма случаи, нито у насъ, нито навънъ, да се даватъ и директиви, какъ да бѣде изпълненъ тоя мандатъ. (Ръкопляскания отъ говористите) Това е друга работа. Ако нѣкога правителството само би пожелало, за известни свои цели, да поиска пояснения по даденъ въпросъ, който ще се третира тукъ или тамъ, то е макъ друга работа, но то е вече по инициатива на правителството. У насъ поне подобни случаи не е имало. Поне отъ 28 години насамъ, отъ 1901 г., откакто участвувамъ азъ въ Парламента, нито за единъ заемъ не е искано предварително каквото и да е одобрение. Нѣщо повече, при разглеждането на всичките заеми — имало е различни групи тукъ като опозиция — никой не е натякналъ на правителството въ даденъ моментъ, заедо предварително не е поискало съгласие или упътвания, директиви отъ Народното събрание.

Н. Андреевъ (р): Г. Влайковъ! Въпросътъ ни не е за даване директиви за сключването на заема, но е за „свършенитъ факти“ — отказътъ на Обществото на народитъ да ни даде заемъ въ декемврийската сесия; искането на това Общество да се трансформира нашата Народна банка въ акционерна. По поводъ на този именно фактъ ние поискаме обяснения и заедно съ това щѣха да се дадатъ директиви. Ние не сме искали да дадемъ директиви точно за заема отначало и докрай. Недейте забравя тѣзи факти и недейте замѣлчава сщността на въпроса.

Т. Г. Влайковъ (д. сг): Въ 1901 г. напр., когато за пръвъ пътъ участвахъ като народенъ представител въ Народното събрание, се представи известниятъ заемъ съ монополия на тютюна отъ покойния Петко Каравеловъ. Станаха дълги и широки разисквания. По-рано никой не знаеше какъвъ заемъ ще се сключва и при какви условия. Тукъ имаше

и тѣсни социалисти, и земледѣлци и дикой не повдигна въпросъ относително това, защо правителството предварително не е поискало разрешение, упътване и т. н. Разлика се заемът обстойно и знае се какъ се свърши — не се одобри заемът. Това бѣше проява на парламентаризмъ. Но парламентаризмът се прояви при обсъждането на единъ договоръ за заемъ. Нѣма да говоря повече по тия въпроси.

Специално за този случай, това за което г. Андреевъ не прекъсва, тукъ е направено едно изключение отъ досегашната практика. По-рано никой, нито е искалъ мандатъ — може би да е имало единъ или два случая, г. Малиновъ може да помни това нѣщо — . . .

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Нѣма, нѣма.

Т. Г. Влайковъ (д. ср): . . . нито сѣ ставали предварително каквито и да е обсъждания въ Парламента. А тукъ сега имаме известни предварителни работи, изнесени въ Парламента. Говори се още миналата година при бюджета, че е изложително да се търси заемъ и се знае, че се заяви: „Ще търсимъ такъвъ заемъ“. При трѣтото слово се спомена, че ние правимъ постѣпки да получимъ разрешение или съгласие за сключването на заемъ отъ Обществото на народитѣ. Това е вече нѣщо ново, нѣщо повече. И дадохъ се обяснения и отъ правителството, обемаща се всестранно този въпросъ и съ гласуването отговора на трѣтото слово даде се едно одобрение на идеята или едно разрешение на правителството да се обърне къмъ Обществото на народитѣ за заемъ.

Г. Василевъ (д. ср): Г. Влайковъ! Когато г. Молдовъ направи своето изложение въ комисията, единъ отъ лидеритѣ на опозицията, когото най-много уважавамъ, изказа специална благодарностъ на г. Молдовъ, че е далъ толкова пълно освѣтление по финансовото положение и по преговоритѣ за заемъ въ Женева.

Т. Г. Влайковъ (д. ср): То е второ нѣщо, също така не е ставало досега. Не само че тукъ се обсъжда въпросътъ за нуждата отъ заемъ и за това, че трѣбва да се отиде предъ Обществото на народитѣ и че очакваме отъ тамъ или че имаме изгледи, че ще получимъ отъ тамъ една благоприятна поддръжка, но въ комисията по отговора на трѣтото слово — това, което каза г. Григоръ Василевъ, с въпросъ, защото и азъ имамъ честта да участвувамъ като членъ въ тая комисия — се даде най-пълно, най-обстойно и най-изчерпателно изложение по всичко онова, което дотогава е направено и дори какво предстои да се прави, какви сѣ разбиранията на правителството.

Г. Василевъ (д. ср): Г. Влайковъ! Още две думи. И цѣлата преса въ свѣта, особено въ Европа, посочва, че въ Женева има голѣмъ успѣхъ за България. Само нѣкои българини не искатъ да върватъ това.

Т. Г. Влайковъ (д. ср): Това е вече мнение, свързано съ протокола, който не е поставенъ днесъ на обсъждане. Различнитѣ мнения ще бждатъ изтъкнати отъ една или друга страна, когато протоколътъ бжде сложенъ тукъ на обсъждане и когато по него ще трѣбва да вземемъ решение.

Прочее, азъ искамъ да обясня, че когато се говори за потъпкването на нѣкакъвъ парламентаризмъ при усилията, които правителството е направило по поводъ на този заемъ, това обвинение е свършено безосновно. Едно здраво, едно истинско разбиране на парламентаризма не допуска ония заклучения, които тукъ особено г. Пастуховъ изнесе. А г. Мушановъ прибави въ речта си преди менъ друго едно обвинение за антипарламентарно държание или отнасяне отъ страна на правителството и отъ страна на болшинството. Той каза, че било непарламентарно това, дето по поводъ на тази интерпелация не били дадени предварително всичкитѣ книжа, всичкитѣ документи по заема и самия протоколъ.

Я. Сакъзовъ (с. д): Всичкиятъ въпросъ е, че правителството не се е държало въ контактъ съ Народното събрание при измѣняването първоначалнитѣ условия на заема. (Възражения отъ сговориститѣ)

Т. Г. Влайковъ (д. ср): Ще Ви отговоря, уважаеми г. Сакъзовъ. Позволете и ние да разбираме малко. Парламентаризмътъ . . .

Я. Сакъзовъ (с. д): Това е парламентаризмътъ. Това дето говорите Вие за одобряването на единъ заемъ, то го е имало и при непарламентарни управления — при Бисмарковитѣ камари. Въ Франция, когато не е имало парламентаризмъ, пакъ заемитѣ сѣ били одобрявани.

Т. Г. Влайковъ (д. ср): Оставете историята настрана. Нека да стоимъ на почвата на парламентаризма. Парламентаризмътъ не е и въ тази добавка, която Вие прибавите, че правителството трѣбвало да се държи въ контактъ съ народното представителство, . . .

Я. Сакъзовъ (с. д): (Възражава нѣщо)

Т. Г. Влайковъ (д. ср): Стига толкова, позволете и мене да кажа нѣщо. — . . . сир., да предизвика една интерпелация или по поводъ на една направена интерпелация да вземе мнението на Народното събрание. То е пакъ същото, което предлага г. Пастуховъ. Не въ това е парламентаризмътъ, а парламентаризмътъ е въ туй, че едно правителство, което чувствува отговорностъ предъ Парламента и което знае, че всѣко негово действие, всѣка негова управителна акция и особено акция отъ такъвъ характеръ, подлежи да бжде одобрено отъ Народното събрание, има парламентарната длъжностъ да има усета за онова, което се поддържа отъ различни срѣди. (Ръкопляскания отъ сговориститѣ) Както много хубаво каза г. Ляпчевъ преди малко, трѣбва едно правителство не само да търси онова, което споредъ неговото разбиране е най-добро, но трѣбва да търси и да иска да постигне онова, което въ даденъ моментъ може да бжде вървѣнето и отъ Парламента. Парламентаризмътъ въ голѣма частъ отъ своитѣ проявления не се изразява въ решения, а се изразява въ усетъ, въ схващане, въ контактъ на правителството съ различнитѣ групи, съ различнитѣ срѣди, съ общественото мнение.

Н. Мушановъ (д): Тъкмо тѣй, г. Влайковъ.

Т. Г. Влайковъ (д. ср): Парламентаризмътъ се проявява въ нѣщо не въ решения, а въ съгласуване дейността на правителството или на управлението съ общественото мнение. И утре, когато ще бжде поставенъ на разглеждане този протоколъ, ще се види дали правителството действително е постигнало парламентарно, дали то е имало усета какво може да бжде прието отъ нашето общество и отъ нашето Народно събрание и какво не може да бжде прието.

Прочее, все пакъ си остава онова трезво, онова разумно и истинско разбиране на парламентаризма, което се отрича отъ г. Пастуховъ.

Въпросътъ бѣше, че г. Мушановъ каза, че днесъ не били представени всичкитѣ книжа и пр. Това е вѣрно, но той самъ призна, че днесъ не е поставенъ въпросътъ да одобримъ този протоколъ. Този въпросъ не може да се реши и никога и никѣде не се решава чрезъ интерпелации. Той ще бжде решенъ, когато се внесе тукъ. При една интерпелация, която не цели одобряване или неодобряване на протокола, а цели да се освѣти Народното събрание върху усилията, върху пактя, върху начина, по който е действувало правителството, дали е действувало правилно, дали е действувало парламентарно, дали заслужава одобрение или осъждане за този начинъ на свое действие, нѣма абсолютно никакво основание да се иска да се дадатъ всички книжа, както иска г. Мушановъ, когато следъ 5 или 10 дена ще бжде внесенъ самиятъ протоколъ. Следователно, и тукъ не може да става дума за нѣкакво погазване или нарушаване на парламентаризма, за нѣкакво антипарламентарно действие.

Прочее, целта на интерпелацията е да се получи освѣтление върху пактя, по който се е вървѣло, за да се дойде до протокола, освѣтление, което се даде, и което може да се одобри отъ нѣкого, но може и да не се одобри, защото е въпросъ на разбиране, въпросъ на позиция, която единъ или другъ има спрѣмо правителството, въпросъ на схващане, че днесъ или утре е моментътъ да се изкаже недовѣрие на правителството. Като оставимъ всичко настрана, азъ смѣтамъ, че усилията, които сѣ положени отъ правителството, за да се получи отъ Обществото на народитѣ и отъ неговитѣ органи — финансовиятъ комитетъ и съветътъ на Обществото на народитѣ — едно съгласие за сключване на единъ заемъ, сѣ били усилия правилно насочени, сѣ усилия, които не противоречатъ на парламентаризма, които не противоречатъ и на истинското разбиране на интереситѣ на страната, че

всички постъпки, които са правени от правителството въ тази посока, са постъпки разумни, постъпки логически следващи от оная предпоставка, която един път вече е одобрена при отговора на тронното слово от Народното събрание. Защото, съгласуването на отговора на тронното слово, Народното събрание вече е дало съгласието си, че за осъществяването на един заем ще се върви към Обществото на народитѣ. Искрено и добросъвестно преценявайки фактите и положенията, смѣтайки, че тѣзи усилия и постъпки на правителството са напълно парламентарни, напълно добросъвестни и насочени към постигане, към осъществяване едни смѣстени интереси на страната, азъ мисля, че дневния редъ на Народното събрание трѣбва тъкмо въ този пунктъ да бъде насоченъ и тукъ именно да се каже: одобрява или не одобрява тѣзи усилия и тѣзи постъпки.

Азъ лично отъ себе си и отъ името на всички свои приятели, като разбирамъ и схващамъ така значението на тази интерпелация и на станалитѣ по поводъ на нея разисквания и като преценявамъ по този начинъ усилията и постъпкитѣ на правителството, смѣтамъ, че ние ще бъдемъ напълно добросъвестни, обективно правдиви, ако излъземъ да признаемъ тия постъпки и тия усилия за такива, които заслужаватъ нашето одобрение. И сто защо дневния редъ, който азъ предлагамъ, е следния: (Чете)

„Народното събрание, следъ като изслуша интерпелацията на видинския народенъ представителъ г. Илия Георговъ по въпроса за държавния заемъ, отговоритѣ на г. министритѣ и станалитѣ следъ това разисквания, одобрява усилията и постъпкитѣ на правителството по поводъ на този заемъ и минава на дневенъ редъ“. (Бурни и продължителни ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Има две предложения за дневенъ редъ: едното, поднесено отъ г. Мушанова отъ трибуната, при голѣмия успѣхъ, както каза г. Мушановъ, че 9 групи вече са успѣли да се обединятъ, . . .

Н. Мушановъ (д): Че вие една не можете да спогодите!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Чакай бе, азъ ще изкажа само едно пожелание. — Работата е тамъ, че това обединение стана съ цената на едно разрушение — отиде Желѣзниятъ блокъ, за да се състави този! (Смѣхъ всрѣдъ сговориститѣ) Не е добро началото му! (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ).

П. Анастасовъ (с.д): За вашия блокъ, за вашия Сговоръ мислете! За тамъ мислете!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: И ако се сяди по гуй, днитѣ на този блокъ не знамъ на колко могатъ да се изброятъ! Но, най-после, рекли да ни икономисатъ времето и затуй азъ съмъ действително благодаренъ!

Н. Мушановъ (д): Г. Ляпчевъ! Ами вие колко усилия употребихте, докато замѣните думата „действия“ съ „постъпки“! (Нѣкои отъ лѣвицата ржкоплѣскаха. Смѣхъ всрѣдъ лѣвицата)

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Туй, което прочете г. Мушановъ, се нарича декларация! Азъ разбирамъ лѣвицарскитѣ течения по този случай да правятъ декларация, но хора, които са управлявали държавата — ще се съгласите съ мене — въ тая форма, съ декларация, не бива да излизатъ. Тѣ излизатъ съ предложение за дневенъ редъ.

Н. Мушановъ (д): То е мотивировка.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: То е мотивировка, но е много дълга тази мотивировка, а който дълго пише и дълго говори, много малко е мислил, казватъ мислителитѣ. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ. Веселостъ). Въ всѣки случай, въ тази дълга мотивировка — за единъ жмъс резултатъ съ единъ много кратъкъ срокъ — има единъ пасажъ, по който азъ желая да дамъ малко обяснения.

Говори се за контакта на правителството съ Парламента. И-да! Колцина министри-председатели можете да изброите като този, който ви говори, които да са имали

по-голѣмъ контактъ съ Парламента? Колко дни съмъ липсвалъ отъ тукъ? Колко дни въ годината не заседавате? Кажете, за Бога, има ли по-голѣмъ контактъ отъ този? (Възражения отъ лѣвицата).

Н. Мушановъ (д): Контактътъ е интерпелацията, а Вие я държите три месеца безъ отговоръ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Специално по въпроса. Петъ пъти се каза тукъ, че г. министърътъ на финанситѣ ви е давалъ дълги и най-детайлни обяснения, не само тукъ въ пленума, не само Народното събрание бѣ сезирано съ този въпросъ по отговора на тронното слово, но и въ бюджетарната комисия. Благодарности са му изказвани. Азъ съмъ направилъ и нѣщо повече. Ценейки отъ една страна интереса на държавата — да не се изпаятъ тѣзи въпроси извънъ рамкитѣ, въ които са сложени въ Обществото на народитѣ — и отъ друга страна, държейки смѣтка за мненията на ценнитѣ хора измежду насъ, азъ съмъ постъпвалъ по следния начинъ. Когато дойде тукъ финансовиятъ комитетъ, когато азъ разказвахъ възможноститѣ и невъзможноститѣ за предлаганитѣ отъ тѣхъ трансформации, азъ посочихъ на нѣколко видни лица въ нашия Парламентъ, мнението на които заслужаваше да бъде чуто. Между тѣхъ азъ посочихъ и г. Малиновъ.

А. Малиновъ (д): Вѣрно е, г. министъръ-председателю, но азъ бѣхъ боленъ на легло и не можехъ да ги приема.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: И понеже ценѣхъ Вашето мнение въ този моментъ, следъ като се научихъ отъ госпожата Ви, че не можете да излизате, помолахъ я да ми каже, дали не могатъ да дойдатъ да Ви посетятъ. Първоначално тя ми каза, че е възможно и азъ помолихъ господата да направятъ едно посещение на г. Малинова или да пратятъ нѣкого, за да чуятъ ценното му мнение. Кривъ ли съмъ азъ нѣщо? Не съмъ ли далъ възможностъ да чуятъ мнението Ви?

А. Малиновъ (д): Бихъ ги приелъ съ удоволствие, защото и Вие, и тѣ бихте ми направили честъта да ми чуете мнението. Ако не съмъ ги приелъ, не е отъ нежелание, а отъ нѣмание физическа възможностъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Никой не казва обратното. Напротивъ, г. Малиновъ, азъ наскоро следъ това научихъ за тази невъзможностъ.

А. Малиновъ (д): Да не се разбере, че съмъ отказалъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Напротивъ! — Но азъ искахъ да припомня този фактъ за доказателство, че никакви желания не е имало да се кривятъ голѣмитѣ въпроси, но е имало дългъ да не се изпаятъ тѣ по улицитѣ преди да се разрешатъ въ институтитѣ. Г. Андреевъ казва, че интерпелацията, която ни занимава, била дадена поради отказа на Обществото на народитѣ да даде съгласието си за заема. Такъвъ отказъ не е имало, г. Андреевъ.

Н. Андреевъ (р): Вие самички казахте.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ ще Ви кажа какво е имало. — Обществото на народитѣ не приключи свои протоколъ, отложи разглеждането на този въпросъ за мартенската сесия и поради това не можеше да се дебатира той публично. Самиятъ протоколъ на Обществото на народитѣ, който не е тайна, но който не е приключенъ, не можеше да бъде сложенъ на разглеждане предъ Парламента. Тази е причината, това е положението.

Н. Андреевъ (р): Отлагането не бѣше нищо друго, освенъ единъ отказъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: За тѣзи, които не искатъ да слушатъ, които не желаятъ да разбиратъ отъ аргументи, азъ повече времето си нѣма да губя.

Г. г. народни представители! Азъ нѣма, и не е нужно, да отговарямъ на всевъзможнитѣ други закачки.

Н. Мушановъ (д): Нѣма закачки.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Мушановъ! Азъ не искамъ поради подплата Ви да Ви идентифицирамъ съ г. Радолова, но азъ имамъ него предъ вѣи — защото той проявяваше тукъ сърдци.

Ясно е, че дневният редъ, предложенъ отъ г. Мушановъ, който е вмъкнатъ случайно въ една декларация, не само не може да бъде приетъ отъ мене, защото ми изказва недоверие, но азъ скърбя, че се търси такъвъ моментъ, по такъвъ случай, отъ гледището на държавата да се изказва недоверие на правителството. И когато г. Малиновъ много основателно ми дава одобрението си за известно по-правилно тълкуване думитъ на г. министра на финанситъ, азъ съмтамъ, че тѣзи, които правятъ тази декларация въ свързка съ недоверие на правителството, ще трѣбза малко да се коригиратъ.

А. Малиновъ (д): Comparaison n'est pas raison.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Comparaison n'est pas raison, mais toujours dans la comparaison il y a quelque chose de raison. (Смѣхъ и ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

По дневния редъ на г. Пастухова. Той си изказа своитѣ разбирания, тѣ се чува отъ всички, нѣма какво повече да се спирамъ върху тѣхъ. Г. Пастуховъ е единъ добъръ дебатъоръ и биде изслушанъ съ внимание. Разбира се, и неговия дневенъ редъ не мога да приема.

Дневниятъ редъ, който предлага г. Влайковъ, за менъ е приемливъ. Той е приемливъ за менъ затуй, защото съ една категоричностъ одобрява тѣзи неимовѣрни усилия, които се употребиха отъ правителството, и тѣзи разумни постановки, които се направиха отъ него, за да дойдемъ до единъ резултатъ, на които завиждатъ всички околни наши страни. (Бурни и продължителни ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: Ще пристѣпимъ къмъ гласуване.

Най-напредъ постанови дневниятъ редъ, предложенъ отъ г. Пастухова; следъ това този, предложенъ отъ г. Влайкова; следъ това — дневниятъ редъ, предложенъ отъ г. Калайджиева, отъ името на Работническата партия; и най-последно — дневниятъ редъ на г. Мушанова, отъ името на казанитѣ групи.

Н. Мушановъ (д): Отъ името на всички групи.

Председателствуващъ А. Христовъ: Отъ името на изброенитѣ групи.

Съгласно правилника, ще сложа на гласуване всѣки дневенъ редъ по реда на поставянето му.

Х. Базевъ (з. в): Дневниятъ редъ на г. Влайковъ постанови най-късно.

Председателствуващъ А. Христовъ: Той ми е предаденъ днесъ въ началото на заседанието. (Възражения отъ дѣвицата)

Д. Кърчевъ (нац. л): Гледа се кога се съобщаватъ на Събранието.

Председателствуващъ А. Христовъ. Моля, г-да, защо спорите излишно? Всѣки дневенъ редъ се дава споредъ правилника на председателството.

Моля тѣзи г. г. народни представители, които одобряватъ предложени дневенъ редъ отъ г. Кръстю Пастуховъ...

И. п. Янчевъ (з. в): Прочетете го.

Председателствуващъ А. Христовъ: Той е четенъ вчера и е записанъ.

Които одобряватъ предложени дневенъ редъ отъ г. Кръстю Пастуховъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Меншинство, Събранието не приема.

Които приематъ дневния редъ, предложенъ отъ г. Тодоръ Влайковъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема. (Бурни и продължителни ржкоплѣскания съ сговориститѣ)

За следующето заседание въ вторникъ остава сѣщиятъ дневенъ редъ.

Закривамъ заседанието.

(Закрито въ 21 ч. 5 м.)

Председателъ: **АЛ. Ц. ЦАНКОВЪ**

Подпредседателъ: **А. ХРИСТОВЪ**

Секретаръ: **Г. КРЪСТЕВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Отпуски разрешени на народните представители: Сла- вейко Клисурски, Таско Стоилковъ, Стойчо Геор- гиевъ и Димитъръ Бъровъ	1043	Запитвания отъ народните представители И. Геор- говъ, Н. Андреевъ и С. Омарчевски, и Питания отъ народните представители К. Пастуховъ и К. Томовъ относително отпусането на държа- венъ заемъ. (Продължение и приключване рази- скванията и отговоръ)	1043
Законопроектъ за извънреденъ (свѣрхсмѣтенъ) кре- дитъ отъ 5.000.000 л. за организиране и водене на борбата съ ралачия брѣмбѣръ (Съобщение) . . .	1043	Дневенъ редъ за сѣдующето заседание.	1064